

5. SINIF

SOSYAL BİLGİLER

DERS NOTLARI

Kamber EKİNCİ
Sosyal Bilgiler Öğretmeni

1. ÜNİTE : HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM

GRUPLAR VE KURUMLARIN ÜYESİYİM

Her canlı gibi insanlar da doğarlar, büyürler ve ölürlər. İnsanlar yaşamları boyunca pek çok grubun içinde yer alırlar. İçinde yer aldıkları gruplarda çeşitli roller ve sorumluluklar üstlenirler. İnsanların grup içinde üstlendikleri roller ve sorumlulukla onların bir kısım haklara sahip olmasını sağlar. Bu haklardan yer almak isteyen herkesin rolünün gereği olan görevini yerine getirmesi gerekir.

İnsanların içinde yer aldığı başlıca gruplar aile, okul ve toplumdur.

Doğduğumuzda yanımızda annemiz ve babamız vardı. Sımsıcak bir yuvada bizleri oluşturan bir yuvada hayata başladık. İçine girdiğimiz bu insanlarla bir grup oluştururuz. Bu ilk gruba **aile** adını veriyoruz.

Aile, katıldığımız ilk sosyal gruptur.

Her insan bir bireydir. Her birey bir ya da daha fazla grubun içinde yer alır. Bir kimse birden çok grubun içine yer alabilir ve her grupta farklı roller üstlenebilir.

Grup: İnsanların toplum hayatında belli amaçlara ulaşmaları için kendi aralarında iş birliği yapmalarıdır. Bir başka deyişle grup; ortak amacı olan insanların bir araya gelmesiyle oluşan topluluktur. Birkaç çocuğun evlerinin yakınındaki parka gidip oyun oynaması, grup oluşturmaya örnektir. Ayrıca kanunlarla belirlenmiş niteliklere sahip uzun süreli gruplar da vardır. Bu gruplara kurum denir. Aile, okul üyesi olduğumuz kurumlara örnektir. Belediyeler, Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe kulüpleri birer kurumdur.

- İçinde yer aldığımız en önemli grup ailedir.
- Okullardaki müzik, satranç, tiyatro kulübü de birer gruptur.
- Sınıf futbol takımımız da bir gruptur.
- Servis arkadaşları da bir gruptur.

Yaşamımız boyunca çok sayıda grup ve kurumun üyesi oluruz. Üyesi olduğumuz grup ve kurumlar içinde yerimiz vardır. Örneğin, Arda 12 yaşındadır. Kardeşi, annesi ve babasından oluşan bir ailesi vardır. Anne ve babasının ilk çocuğu, kardeşinin de ağabeyidir. Arda'nın ailesindeki yeri, ilk çocuk ve ağabey olmasıdır.

Arda, okulda 5-A sınıfının öğrencisidir. Okuldaki yeri 5-A sınıfında öğrenci olarak sınıfın bir üyesi olmasıdır.

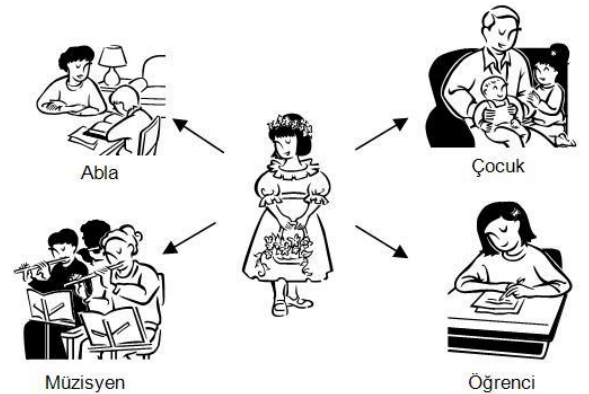
Arkadaşlarımızla bir araya gelerek oyun grupları da oluşturabiliriz.

Hepimiz farklı kurum veya grubun üyesi oluruz.

ROLLERİMİZ, SORUMLULUKLARIMIZ VE HAKLARIMIZ

Rol: Bir grup etkinliğinde yer alan bireylerin üstlendikleri görevlere **rol** denir. Bir başka deyişle; **üyesi olduğumuz grupta üstlenmemiz gereken görevlerdir.** Her grup ve kurumun gerektirdiği roller arasında farklılık olabilir. Ancak grup üyesi olarak üzerimize düşenleri yapmalı, rollerimizi yerine getirmeliyiz.

- Anne, baba, ağabey, abla gibi sözcükler aile içinde üstlenilen rolleri ifade eder.
- Futbol takımında kalecilik, forvet oyuncusu bir roldür.
- Öğretmenlik, okul müdürlüğü, sınıf ve kulüp başkanlığı birer roldür.

Gruplar içerisindeki rolleri yerine getirirken bazı kararlar

almamız gerekir. Bu kararları almak ve sonuçlarını kabul etmek bizim sorumluluğumuzdur.

Birden fazla grup içinde yer alıyorsak her grupta farklı bir rolümüz olur. Örneğin; ailede abla, sınıfta sınıf başkanı, futbol takımında kaptan, tiyatro kulübünde oyuncu olabiliriz.

Kamber EKİNCİ

~ 3 ~

Sorumluluk, bir gruba üye olan bireylerin üstlendiği rolün gereklerini yerine getirmesidir. Ailede, okulda, arkadaş grubunda sorumluluklarımız vardır.

- Okula zamanında gelip, derslerine zamanında giren, öğretmenin verdiği görevi zamanında giren bir öğrenci sorumluluğunu yerine getirmiş olur. Aksini yapan öğrenci sorumsuz öğrenci olarak kabul edilir.
- Üyesi olduğumuz grup ve kurumlardaki rollerimizi, sorumluluklarımızı ve haklarımızı bilmeliyiz.

Bunları bilip yerine getirirsek:

- Güven duygumuz artar.
- Karşılıklı ilişkiler güçlenir.
- Toplumsal refah düzeyi artar.
- Sorumluluk duygumuz gelişir.
- Kişiliğimiz olumlu yönde gelişir.
- Birlik içinde, uyumlu yaşarız.

Üyesi olduğumuz grup ve kurumlarda rollerimizi ve sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Rol ve sorumlulukların yerine getirilmemesi düzeni bozar, sorunlar yaşanmasına neden olur. Çevremizdeki insanlarla iletişimimizi olumsuz yönde etkiler. Örneğin; aile, katıldığımız ilk sosyal gruptur. Ailedeki her bireyin rolü ve sorumluluğu vardır. Aile büyükleri ailenin geçiminden sorumludur.

Aile bütçesini hazırlarlar. Her bireyin de bütçeye uygun davranmasını ve anlayışlı olmasını beklerler. Aile bireylerinden biri bu sorumluluğu yerine getirmediğinde diğer bireyler de bu durumdan olumsuz etkilenir. Düzen bozulur, sorunlar yaşanmaya başlar.

Rollerin ve sorumlulukların yerine getirilmesi insan olarak başarımızı da artırır. iyi alışkanlık ve değerlere (dürüst olmak, çalışkanlık vb.) sahip olan bireyler başarılı olurlar. Örneğin, okulda derslerin iyi dinlenmesi, ödevlerin yapılması, düzenli çalışma alışkanlığına sahip olunması kişisel sorumluluklardandır. Bu davranış ve özellikler yalnız okul başarısını artırmaz, bizlerin yaşam boyunca başarılı bireyler olmamızı sağlar.

Katıldığımız gruplarda belirli haklar elde ederiz. **Hak, bir gruba dahil olan bireylerin neleri yapabileceklerini gösterir.** Örneğin, okulun bir üyesi olarak eğitim almak, ders araç gereçlerini kullanmak öğrencilerin haklarındandır. Aynı zamanda toplumun bir üyesi olarak temiz çevrede yaşama hakkına sahibiz.

Haklarımızı korumalı, onlara sahip çıkmalıyız. Bu durumda haklarımıza saygı duymayan kişileri uygun şekilde uyarmalıyız.

Başkalarının haklarına karşı saygılı olmalı ve duyarlı davranmalıyız.

İnsanların birbirlerinin haklarına saygı göstermesi toplu yaşamın bir gereğidir. Çevremize baktığımızda haklara saygı göstermekle ilgili pek çok örnek bulabiliriz.

Örneğin, toplu taşıma aracı beklerken sıraya girmek başkalarının haklarına saygı göstermektedir.

Sıraya girmeyen insanları uyarmak hakkımızı korumak için yapılan bir davranıştır.

İnsanların piknik yapıp açık havada eğlence hakkı vardır. Ancak çevreyi kirletmeye hakları yoktur. Çünkü tüm insanların temiz bir çevrede yaşama hakkı vardır.

Hak ve sorumluluklarımızı iyi bilmeli, bazı davranışlarda bulunurken başkalarının haklarına zarar vermemeye özen göstermeliyiz.

HAKLARIM VE SORUMLULUKLARIM

Hepimiz doğduğumuz günden itibaren çeşitli kurum ve grupların içinde yer alırız. Aile, okul, fabrika bu grup ve kurumlardan bazılarıdır. İçinde bulunduğumuz grup ve kurumlara ait çeşitli rollerimiz vardır.(Ailede baba, okulda öğretmen, sınıfta öğrenci, fabrikada işçi gibi)

İçinde yer aldığımız grup ve kurumlarda üstlendiğimiz rollerle ilişkili haklarımız vardır.(Baba olarak aile bireylerinden saygı görmek, öğretmen olarak sınıfı yönetmek, öğrenci olarak okulda eğitim görmek, işçi olarak maaş almak gibi)

Bu haklarımızı kullanırken de yerine getirmemiz gereken bir kısım sorumluluklarımız vardır. (Baba olarak ailenin geçimini sağlamak, öğretmen olarak öğrencileri en iyi şekilde eğitmek, öğrenci olarak derslerimize alışıp ödevlerimizi yapmak gibi).

İNSAN HAKLARI

Her insan, insan olduğu için doğuştan bazı haklara sahiptir. **Anayasamızın 12. maddesinde:** "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." denilmiştir.

Bu hakların bazıları şunlardır:

- ^ Yaşama hakkı,
- ^ Konut edinme hakkı,
- ^ Çalışma hakkı,
- ^ Eğitim hakkı,
- ^ Mülkiyet hakkı,
- ^ Din ve vicdan hürriyeti,
- ^ Yerleşme ve seyahat hürriyeti,
- ^ Kişi hürriyeti ve güvenliği
- ^ Düşünce ve kanaat hürriyeti

İnsanların sahip olduğu bu haklar ellerinden alınamaz.

Kamber EKİNCİ

~ 5 ~

ÇOCUK OLARAK HAKLARIMIZ

Dünya üzerinde birçok çocuk ya savaş ya da açlık ortamında yaşamını sürdürmektedir. Bu koşulları ortadan kaldırmak ve çocuklara daha iyi bir yaşam sağlamak amacıyla **Çocuk Hakları Sözleşmesi** hazırlanmıştır. Bu sözleşme 191 ülke tarafından kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 1990 yılında imzalamıştır.

Taraf ülkeler bu sözleşmeyi hazırlarken çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul etmişlerdir. Ayrıca çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini savunmuşlardır.

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNDEN BAZI ÖNEMLİ MADDELER;

Çocuk haklarının korunması amacıyla UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) kurulmuştur. UNICEF'in amacı dil, din, ırk, millet ayrımı yapmadan dünyadaki tüm çocuklara yardım etmektir.

Ülkemizde de bu amaçla "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu" kurulmuş, yetiştirme yurtları açılmıştır

Başbakanlık
Sosyal Hizmetler ve
Çocuk Esirgeme Kurumu

Kamber EKİNCİ

~ 6 ~

2. ÜNİTE : ADIM ADIM TÜRKİYE

ÜLKEMİZDE DOĞAL VARLIKLAR VE TARİHİ MEKÂNLAR

Ülkemiz, en eski çağlardan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Bunda hem iklimin yaşamaya elverişli olması; hem de verimli toprakların bulunması etkilidir. Yurdumuzun bu özellikleri tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmasını sağlamıştır.

Yurdumuzun her yöresi doğal güzellikleri ve tarihî mekânlarıyla oldukça ilgi çekicidir. Bu sebeple ülkemizi her yıl milyonlarca turist ziyaret eder. Ülkemize gelen turistler yurdumuzun tarihi eserlerini ve doğal güzelliklerini görmek ister.

Doğal Varlıklarımız:

Doğada insan eli değmeden oluşan ve gezilip görülebilecek özelliği olan unsurlara doğal varlık denir. Dağ, deniz, ova ırmak, göl, orman vb. gibi

- ✓ Doğal varlıkların yapılışında insanlar görev almamışlardır. Doğanın kendisinde var olan coğrafi unsurlardır.
- ✓ İnsanlar tarafından sonradan keşfedilmiş ve çevresine yeni yerleşim yerleri kurulmuştur.
- ✓ Ülkeler, doğallığın bozulup kaybolmaması için o bölgeyi koruma altına alırlar.

Denizler, deniz kıyıları, adalar, doğal oluşumlar, karlı dağlar, göller, ırmaklar, ormanlar ve milli parklar turistlerin gezip konakladığı başlıca yerlerdir.

Ülkemizdeki güzelliklerden biri de doğal parklardır. Doğal parklar, manzarası ve farklı nitelikleri olduğundan koruma altına alınmış yerlerdir. En bilinen doğal parklar arasında; **Kuş Cenneti, Uludağ, Yedigöller** vardır.

Yurdumuzun Belli Başlı Doğal Güzellikleri

Peri Bacaları
(Nevşehir)

Ölü Deniz
(Muğla)

Pamukkale Travertenleri
(Denizli)

Abant Gölü
(Bolu)

Ayder Yaylası
(Rize)

Uzun Göl
(Trabzon)

Tarihi Eserlerimiz

Tarihi eserler, geçmiş uygarlıklardan bugüne kadar kalan din, bilim, düşünce, sanat, edebiyat ve mimari gibi alanlarda ortaya konan eserlerdir.

- Tarihi eserler insanlar tarafından yapılmışlardır.
- Tarihi eserler koruma altındadırlar. Zarar görmemeleri için korunurlar.
- Tarihi eserler insanlığın ortak mirası olduğundan ziyaretçilere açık tutulur.

Ülkemiz, tarihi eserler bakımından çok zengindir. Ülkemizde yer alan tarihi zenginlikler yüzyıllar öncesini günümüze taşır. Ülkemizin hangi yöresine gidersek gidelim çok sayıda tarihi eserle karşılaşmak mümkündür. Bunun sebebi ise, yurdumuzun inlerce yıldır bir çok medeniyete ev sahipliği yapmasıdır.

Saraylar, evler, köprüler, tiyatrolar, kaleler, camiler, kiliseler, hamamlar, ve kervansaraylar tarihi eserlere örnek verilebilir..

Selimiye Camii/ EDİRNE

Efes Antik Kenti/ İZMİR

Aspendos Tiyatrosu/ ANTALYA

Ayasofya Müzesi /İSTANBUL

İZMİR Saat Kulesi

Yedigöller/ BOLU

SIVAS / Gök Medrese

Harran evleri/ ŞANLIURFA

MERSİN/ Kız Kalesi

ERZURUM/ Çifte Minareli Medrese

İSTANBUL/ Kız Kulesi

KONYA/ Akşehir

Dünya Miras Listesi:

Tüm dünya için önemli değer taşıdığı için UNESCO'ya bağlı Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenmiş ve bulundukları ülkenin devletleri tarafından korunması garanti edilmiş doğal ve kültürel varlıkların listesidir. Böyle bir listenin oluşturulmasındaki amaç, tüm insanlığın malı olan değerlerin korunmasında uluslararası iş birliğini mümkün kılmaktır.

Ülkemizin, dünya miras listesinde yer alan doğal ve kültürel varlıklardan bazıları şunlardır:

KÜLTÜREL VARLIKLARIMIZ

Kültür: Bir toplumda nesilden nesle aktarılan yaşatılan; gelenek, görenek, inanış, düşünce ve sanat varlıklarının tümüdür.

Türkiye'nin kültürel yapısı, tarihinin derinliklerinden gelen çok zengin ve çeşitli kültürlerin birikiminden oluşmuştur.

Ülkemiz yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Kültür, ülkeden ülkeye değişebileceği bir ülke içinde bölgeden bölgeye hatta yöreden yöreye de değişebilir. Birbirine komşu olan iki köy arasında bile konuşma şivesi, düşün ve nişan geleneği, giyim ve kuşam şekli gibi az ya da çok kültürel farklılıklar olabilir.

Bunlar kültürel farklılıklardır.

Ege Bölgesi'nde **zeybek** oynanırken Karadeniz Bölgesi'nde **horon** oynanır.

Ege Bölgesi'nde zeytin bol miktarda yetiştirildiğinden bu durum yemeklerine de yansımıştır. Yemekleri genellikle zeytinyağlı ve bitki ağırlıklıdır. Karadeniz Bölgesi'nde ise yemekleri genellikle tereyağlı ve balık ağırlıklıdır.

Ülkemizde bölgeler arasında giyim kuşam, şive, beslenme alışkanlıkları, kültürel farklılıktan kaynaklanır. Kültürel farklılıklar, ülkede kültürel çeşitliliğin oluşmasına neden olur.

Yöreler arasındaki bu kültürel farklılıkların sebepleri şunlardır:

- Türkiye'nin yeri, coğrafi konumu,
- Eğitim,
- Yüzey şekilleri,
- Gelenek ve görenekleri,
- İklimi ve bitki örtüsü kültürel farklılığın oluşmasında etkin nedenler arasında sayılabilir.

Bölgenin iklimi ve bitki örtüsü insanların yaşamına, barınma ve beslenmesine etki eder. Yöreler arasında farklı ev tipi ve yemek çeşitleri görülür.

Yemeklerimiz

Hayvancılıkla uğraşan Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha çok et yemekleri yapılır.

Balıkçığın yaygın olduğu Karadeniz Bölgesi'nde ise balıklı yemek türleri yapılır. Bazı yemeklerimiz ve tatlılarımız adeta bulunduğu bölge ile özdeşleşmiştir. **Mantı** denince akla Kayseri, **Oltu Kebabı** ya da **Cağ kebabı** denince Erzurum akla gelmektedir. Ya da Karadeniz'in **hamsili pilavı**, Gaziantep'in **baklavası**, Kahramanmaraş'ın **dövme dondurması**, Mersin'in **tantuni** ve **cezeryesi** o yöreyle özdeşleşmiştir.

Mantı	Kayseri
Salam Sucuk	Kayseri
Kara Lahana	Trabzon
Çay	Rize
Leblebi	Çorum
Elma	Amasya
Fındık	Ordu-Giresun
Keşkek	Aydın-Muğla
Etli Ekmek	Konya
Kaymak	Afyon
İzmir Köfte	İzmir
İnegöl Köfte	Bursa
İskender Kebap	Bursa
Madımak Yemeği	Sivas
Şalgam Suyu	Adana
Dondurma	Kahramanmaraş

Folklor Kùltürümüz

Belirli bir bölge halkı arasında ortak olan ve içinde halkoyunları, masallar, müzik, masallar, müzik, dans, efsaneler, atasözleri, şakaların yer aldığı kùltür unsurların bütününe **folklor** denir.

Ülkemizde halk oyunları bölgelere göre çeşitlilik göstermektedir. Ege bölgesi düğünlerinde "**zeybek**" oyunu oynanırken Karadeniz'de "**horon**" oyunu oynanır.. Güneydoğu Anadolu'da "**halay**" çekilirken, Trakya'da "**hora**", İç Anadolu'da ise "**misket**" oyunu oynanır.

Folklor kùltürünün bölgelere göre değişmesinin başlıca nedenleri yaşanan yörenin iklimi, bitki örtüsü, coğrafi koşulları ile gelenek ve görenekleridir.

Kamber EKİNCİ

~ 13 ~

Önemli Kişilerimiz

Ülkemizde bazı şehirler, ünü dünyaya yayılmış Türk büyükleri ile tanınmıştır. Bu kişilerin ortaya koydukları eserler ve düşünceler tüm insanlığın beğenisini kazanmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır:

Mevlana :

İran'ın Belh şehrinde doğdu. Babası ile birlikte **Konya**'ya yerleşen **Mevlana**, döneminin eğitim kurumu olan medreselerde din dersleri verdi. En önemli eseri mesnevidir. Her yıl Mevlana'nın ölüm yıl dönümündü olan 17 Aralık'ta, **Konya**'da büyük bir katılımıla **Şeb-i Arus** törenleri düzenlenir.

Nasreddin Hoca	(Akşehir-Konya)
Evliya Çelebi	
Yunus Emre	Eskişehir
Hacı Bektaş Veli	Nevşehir

Halk Ozanlarımız:

Karacaoğlu	Osmaniye
Dadaloğlu	Kayseri
Pir Sultan Abdal	Sivas
Aşık Veysel	Sivas
Koroğlu	Bolu
Neşet Ertaş	Kırşehir
Özay Gönülüm	Denizli
Aşık Mahsuni Şerif	Kahramanmaraş
Abdürrahim Karakoç	Kahramanmaraş

Kamber EKİNCİ

~ 14 ~

Kültürümüzden Seçmeler

Kültürel Birlik

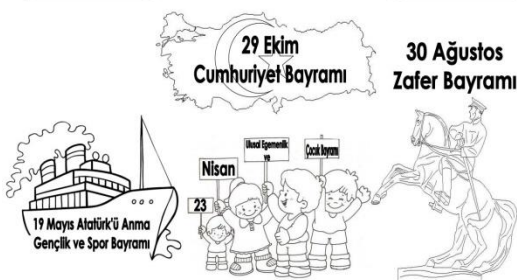
Kültürümüz, milli birlik ve beraberliğimizi pekiştirmede önemli rol oynar. Milletimiz farklı kültürel değerleri paylaşarak zengin bir mirası ortaklaşa kullanmaktadır. Bölgelerimiz arasında bazı kültürel farklılıklar olsa da durum birliğimize zarar vermez. Bölgelere göre şive farklılığı olsa bile ülkemizin her yerinde Türkçe konuşulmaktadır.

Ramazan ve Kurban Bayramları ülkemizin her tarafında ortak kutladığımız dini bayramlarımızdır.

19 Mayıs Atatürk'ün Anma ve Gençlik Spor Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı da ülkemizde topluca kutladığımız milli bayramlarımızdandır.

Milli Bayramlarımız

Ayrıca Nevruz ve Hidrellez gibi ortak kültürel bayramlarımız da vardır. Uzun yıllar bir arada yaşamış insanlarda da kültür birliği oluşur. Kültür zamanla değişime uğrayıp gelişebilir. Kültürün en önemli özelliği ulusal olmasıdır. Kültür birliği, milletin bütünleşmesini, devamlılığını sağlar. Kültürel değerlere sahip çıkan, koruyan, yaşatan milletler, birlik ve beraberliğini devam ettirirler. Çünkü kültür öğeleri insanları yakınlaştırır, bir arada yaşaması açısından da önemli yer tutar.

Kamber EKİNCİ

~ 15 ~

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLAR

ATATÜRK İLKELERİ	İNKILAPLAR
Cumhuriyetçilik: Hâkimiyetin ulusa ait olmasını hedef edinir. Egemenlik, devleti yönetme hak ve yetkisi milletindir.	<ul style="list-style-type: none">✧ TBMM'nin açılması✧ Saltanatın kaldırılması✧ Cumhuriyetin ilan edilmesi✧ Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi✧ 1921 ve 1924 anayasalarının kabul edilmesi✧ Çok partili hayata geçişin denenmesi
Milliyetçilik (Ulusçuluk): Ülkede ulusal birlik ve beraberliğin sağlanmasını ve ulusal bağımsızlığı hedef edinir.	<ul style="list-style-type: none">✧ Türk Dil Kurumunun açılması✧ Türk Tarih Kurumunun açılması✧ Kabotaj (liman işletme hakkı) Kanunu'nun kabul edilmesi✧ kapitülasyonların kaldırılması
Halkçılık: Devletin sunduğu imkânlardan halkın eşit şekilde yararlanmasını ilkesidir.	<ul style="list-style-type: none">✧ Medeni Kanun'un kabul edilmesi✧ Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesi✧ Aşar vergisinin kaldırılması✧ Soyadı Kanunu'nun kabul edilmesi
İnkılapçılık: Ülkenin çağdaş ve modern bir yapıya ulaşmasını hedefler.	<ul style="list-style-type: none">✧ Sosyal (toplumsal),✧ Siyasi,✧ Ekonomi,✧ Kültür ve eğitim alanlarında yapılan tüm inkılaplar
Laiklik: Din ve devlet işlerinin ayrılmasıdır. Kanunların akla ve bilime dayandırılmasını hedefler. Tüm yurttaşların vicdan, ibadet ve din özgürlüğü demektir. Aynı zamanda diğer inanç ve dinlere de hoşgörülmü olmayı gerektirir.	<ul style="list-style-type: none">• Saltanatın kaldırılması• Halifeliğin kaldırılması• Medeni Kanun'un kabul edilmesi• Tekke ve zaviyelerin kapatılması• Medreselerin kapatılması• Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi• Maarif Teşkilatı ile ilgili kanunun çıkması• Şeriyeye ve Evkaf (din işleri ve vakıflar) Vekaleti'nin kapatılması• Anayasadan "Devletin dini islamdır." maddesinin çıkarılması
Devletçilik: Ülkedeki kalkınma çalışmalarının devlet ve özel sektör iş birliği ile sağlanmasıdır. (Ekonomi ilkesidir.)	<ul style="list-style-type: none">• İzmir İktisat Kongresi'nin toplanması• I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın yapılması• Fabrikaların, yolların ve hastanelerin açılması• Ağır sanayi hamlelerinin yapılması

ATATÜRKÇÜLÜK

Atatürk, kendisine inananlar ile birlikte düşmanı topraklarımızdan attıktan sonra Türk milletini aklın ve bilimin öncülüğünde çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarmayı hedefledi. Bu amaçla onun fikirlerinden oluşan ve onun adıyla anılan düşünceye **Atatürkçülük** denir.

Atatürkçülük, ülke gerçeklerinden doğmuş bir düşünce sistemidir. Biz buna **Atatürkçü Düşünce Sistemi** diyoruz. Atatürkçü Düşünce Sistemi durduğu yerde ortaya çıkmamıştır. Tarihi bir gelişmenin ürünüdür.

kullanıyordu. Bunun üzerine 3 Mart 1924'te halifelik kaldırıldı. Böylece laikleşme yolunda en önemli adım atıldı. Cumhuriyetin temelleri sağlamlaştırılarak inkılapların yapılması kolaylaştırıldı.

ATATÜRK'ÜN SON GÜNLERİ

Atatürk'ün Türk milletini hak ettiği çağdaş toplumlar seviyesine çıkarmak için ülke içinde pek çok inkılap geçirmiştir. Milletine, iyinin ve doğrunun yolunu gösterdi. Kendisini düşünmeden yaptığı bu çalışmalar genç sayılabilecek bir yaşta sağlığının bozulmasına neden oldu. 1938 yılı başlarında Bursa'ya yaptığı bir gezi sırasında hastalanan Atatürk Çankaya Köşk'ünde bir süre dinlendi. Sağlık kontrolünden geçirildi.

Mayıs ayında güney illerini kapsayan bir inceleme gezisi kendisini yorduğu için yeniden hastalandı. Ankara'ya döndü. Oradan da tedavi olmak ve dinlenmek için İstanbul'a gitti. Ancak aynı dönemlerde dış politikada da hayati gelişmeler yaşanmaktaydı. Fransa'nın Hatay'dan çekilmesinden sonra Hatay'ın durumu belirsiz bir hal almıştı. Atatürk; Hatay'ın Türkiye'ye katılmasına büyük önem vermekteydi. Bu nedenle doktorların kesin dinlenmesi talimatına rağmen Hatay'a gitti. Burada incelemelerde bulundu. Bu durum Hatay halkı üzerinde önemli etki bıraktı. Yapılan oylama sonucu Hatay aynı yıl Türkiye'ye katıldı.

Bu yoğun tempo Atatürk'ün hastalığının artmasına neden oldu. Tüm dünyaya örnek olan büyük önder, 10 Kasım 1938 yılında saat dokuzu beş gece İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Bu haber Türk milletini ve bütün dünyayı derin bir üzüntüye boğdu.

19 Kasım günü naaşı, top arabasıyla Gülhane Parkı'na götürüldü. Buradan Yavuz zırhlısı ile İzmit'e oradan da özel bir trenle Ankara'ya getirildi.

21 Kasım 1938 tarihinde yabancı devletlerin de gönderdiği askeri birliklerle temsil ettiği büyük bir devlet töreni yapıldı. Naşı, Etnoğrafya Müzesi'nde hazırlanan geçici kabre konuldu.

3. ÜNİTE : BÖLGEMİZİ TANIYALIM

Yüzey Şekilleri

Yeryüzünde her yerin aynı yükseklikte olmadığını görürüz. Bu farklılığın nedeni yeryüzü şekilleridir. Dağlar, tepeler, ovalar vb. yeryüzü şekilleridir. Yeryüzündeki bütün yükseklikler deniz seviyesine göre hesaplanır. Deniz seviyesi sıfır metre olarak kabul edilir.

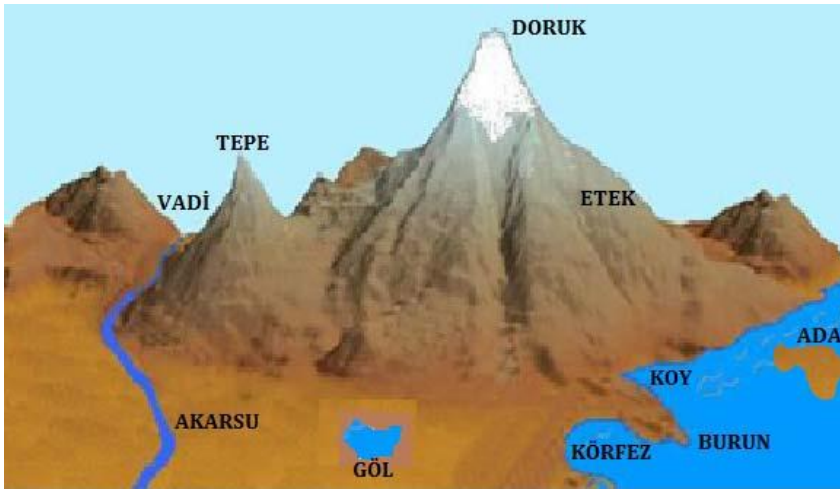

Yurdumuzun kabartma haritası incelendiğinde yeryüzü şekillerinin çeşitli olduğu görülür.

Yeryüzü şekillerini kısaca inceleyelim:

Dağ: Çevresine göre yüksek olan yeryüzü şekilleridir. Kimi dağlar bulunduğu yerde tek başına yükselirler. Bu dağlara **tek dağlar** denir. Bazı dağlar ise sıralar hâlinde uzanırlar. Bu dağlara da **sıradağlar** denir.

Yurdumuz dağlık bir ülkedir. Dağların önemli bir kısmı genç ve yüksektir. Yurdumuzda yükseklik batıdan doğuya doğru artar. İç ve Doğu Anadolu'da sönmüş volkanlar vardır.

Ülkemizde Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde dağlar kıyıya paralel olarak, Ege Bölgesi'nde de kıyıya dik olarak uzanır.

Geçit: Dağlık bölgelerde ulaşım oldukça zordur. Dağlık alanlarda ulaşım imkân veren bölümlere **geçit** denir.

Ova: Çevresine göre alçakta kalmış ve vadilerle derin yarılmamış

düzlüklerdir. Bu yerlerde akarsular, derin vadiler açmadan yüzeyden akar. Yurdumuzda çoğunlukla kıyı ovaları olduğu gibi, iç kısımlarda yüksekte olan ovalar da vardır.

Kamber EKİNCİ

~ 18 ~

Plato: Çevresine göre yüksekte kalmış ve derin akarsu vadileri ile yarılmış düzlüklerdir.

Yurdumuzun iç ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri geniş platolarla kaplıdır.

Körfez: Denizlerin karaların içine doğru uzanmış durumudur.

Akarsu: Yağmurların, eriyen kar sularının ve kaynaklarda oluşan suların hemen hemen hepsi yeryüzünde eğim boyunca akar. Bu sular bir yatakta akmaya devam eder ve akarsuları oluşturur. Akarsuların bir kısmı denizlere, bir kısmı göllere dökülür. Bir kısmı ise buharlaşarak kaybolur veya bir bataklıkta sona erer.

Yurdumuzun akarsuları hızlı akışlıdır. Baraj yapmaya elverişlidir. Suları bazen çok, bazen az aktığı ve eğim fazla olduğu için akarsularımızda taşımacılık yapılamaz.

Boyları kısa, suları az olan akarsulara **dere** denir. Derelerin birleşmesiyle **çaylar**, çayların birleşmesiyle **ırmaklar (nehirler)** oluşur.

Delta: Denize birkaç ağızla ulaşan bazı akarsuların kıyıda ve denizde oluşturduğu üçgen veya çatal biçiminde alanlar.

Göl: Yeryüzündeki çukurların bazılarında sular birikir ve gölleri oluşturur. Meydana gelen bu göllerin bazılarının suyu tatlı, bazılarının tuzlu ve bazılarının sodalı veya acıdır.

Su taşkınlarını önlemek, elektrik santralleri kurmak ve sulama yapmak amacıyla akarsular üzerinde barajlar yapılmıştır. Barajların gerisinde çukurluklarda su birikir. Buna **baraj gölü** denir.

Coğrafi Bölgelerimiz

Coğrafi bölge, taşıdığı belirli coğrafi özellikleriyle etrafından ayrılan, ancak kendi sınırları içinde benzerlik gösteren en büyük coğrafi birimdir. Her coğrafi bölge kendine özgü yeryüzü şekillerine sahiptir.

Yurdumuz yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır:

Marmara Bölgesi Karadeniz Bölgesi Ege Bölgesi Doğu Anadolu Bölgesi
Akdeniz Bölgesi Güneydoğu Anadolu Bölgesi İç Anadolu Bölgesi

Kamber EKİNCİ

~ 19 ~

Coğrafi bölgelerimizi belli başlı yeryüzü şekilleri yönünden inceleyelim:

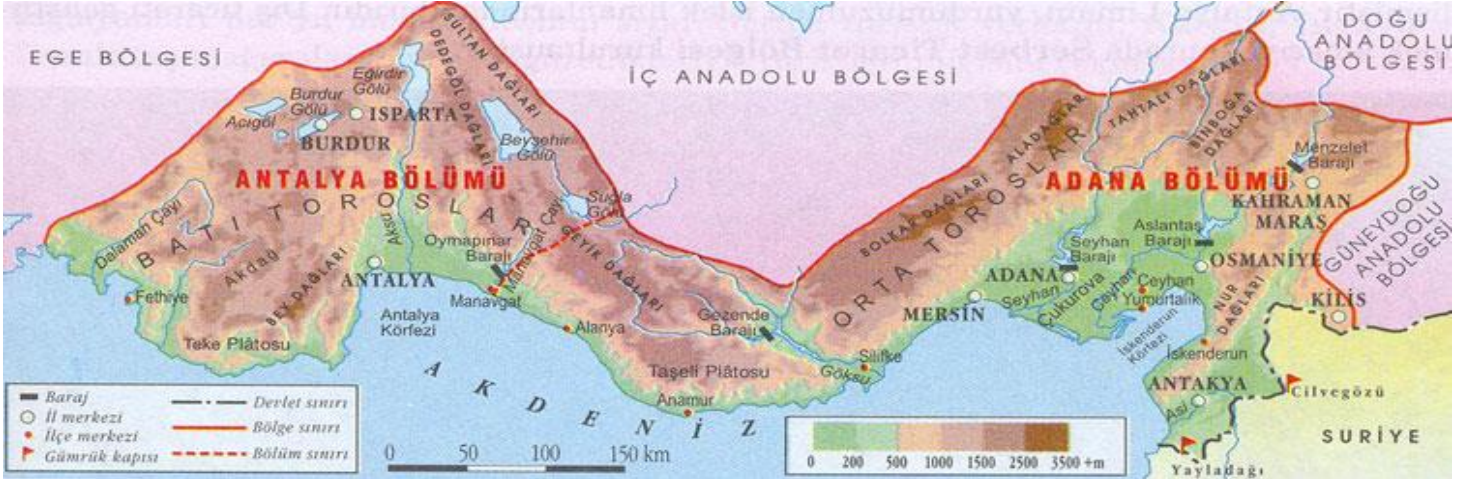
Marmara Bölgesi

Marmara Bölgesi yeryüzü şekilleri bakımından sade bir bölgedir. Bölge genel olarak alçak tepelik alanlara ve düzlüklere sahiptir. Bölgenin dağları arasında Yıldız Dağları, Biga Dağları ve Uludağ sayılabilir. Genellikle düzlüklere sahip bu bölgede Sakarya, Ergene ve Bursa ovaları gibi verimli ovalar vardır.

Çatalca - Kocaeli, Ergene Havzaları da bu bölgededir. Marmara Denizi kıyılarına bakacak olursak Ege Denizi kıyıları kadar olmasa da girinti ve çıkıntıların var olduğunu görürüz. Ancak Güney Marmara kıyıları kuzeye göre daha girintili çıkıntılıdır. Bölgedeki en belirgin girintiler İzmit, Gemlik, Erdek ve Bandırma'dır. En belirgin çıkıntılar ise Gelibolu, Çatalca, Kocaeli ve Kapıdağ yarımadalarıdır. Ulubat, Sapanca ve Manyas gölleri Marmara Bölgesi'nin gölleridir.

Akdeniz Bölgesi

Genel olarak engebeli yapıya sahip olan bölgede kıyı boyunca uzanan Toros Dağları dikkat çeker. Toros Dağları Batı, Orta ve Güneydoğu Toroslar olmak üzere üçe ayrılır. Torosların üzerinde Geyik, Balkar, Aladağlar, Tahtalı, Binboğa ve Nur dağları vardır. Akdeniz Bölgesi'nde kıyıya paralel olarak uzanan dağlar Akdeniz kıyıları ile iç kesimler arasındaki ulaşımı güçleştirir. Ulaşım ancak bazı geçitlerden sağlanır. Bunlardan bazıları, Gülek Boğazı, Sertavul Geçidi, Çubuk Boğazı'dır. Bölgedeki Silifke ve Çukurova, delta ovalarıdır. Seyhan ve Ceyhan nehirleri Çukurova'yı, Göksu Nehri de Silifke Ovası'nı oluşturmaktadır. Yurdumuzun en çok göle sahip olan bölgelerinden biri Akdeniz'dir. Beyşehir, Eğirdir, Burdur ve Acı Göl bu bölgededir. Taşeli ve Teke platoları da Akdeniz Bölgesi'ndedir.

Kamber EKİNCİ

~ 20 ~

Ege Bölgesi

Bir kıyı bölgesi olan Ege Bölgesi'nin yeryüzü şekilleri incelendiğinde dağların denize dik olarak uzandığı görülür. Bu dağlar, Emir, Murat, Boz, Yunt, Aydın ve Madra dağlarıdır.

Ege Bölgesi'nde kıyıya uzanan dağların arasında çöküntü alanları akarsular tarafından alüvyonlarla dolması delta ovalarının oluşmasını sağlamıştır. Bu ovalar, Büyük Menderes, Küçük Menderes, Gediz ve Bakırçay'dır.

Ege kıyılarında dağların uzanış biçimi bu kıyılarda belirgin yarımada oluşturmuştur. Bunlar Urla, Bodrum, Biga, Datça yarımadaıdır. Bu yarımadaıların yanı sıra körfezler de oluşmuştur. Bölgenin körfezleri, kuzeyden güneye doğru Edremit, Çandarlı, İzmir, Kuşadası, Güllük ve Gökova'dır.

İç Anadolu Bölgesi

İç Anadolu Bölgesi, etrafı dağlarla çevreli olduğundan bir çanak görünümündedir. Bölgenin başlıca dağları Sündiken, Sivrihisar, Hınzır, Tecer ve Elmadag'dır. Ayrıca bölgede sönmüş volkanik dağlar da bulunur. Bunlar, Karacadağ, Karadağ, Hasan, Melendiz ve Erciyes dağlarıdır.

Yurdumuzun en büyük ikinci gölü olan Tuz Gölü bu bölgemizedir.

İç Anadolu Bölgesi'nde geniş platolar vardır. Cihanbeyli, Obruk, Haymana, Bozok ve Uzunyayla platoları bunlardandır.

Eskişehir ve Konya ovaları bölgenin geniş ovalarındandır.

Karadeniz Bölgesi

Kıyı bölgelerimizden biri olan Karadeniz Bölgesi'nde Kuzey Anadolu Dağları sahil boyunca uzanır. Bu dağlar birbirine paralel olarak uzanan birkaç sıra halindedir. En yüksek yeri Kaçkar Doruğu'dur. Orta Karadeniz, Kuzey Anadolu dağlarının yükseltisi en az olan bölümüdür. Orta Karadeniz bölümündeki dağlar, iç kesimlerle Karadeniz kıyıları arasındaki ulaşım için sağlar. Karadeniz Bölgesi'ndeki dağ sıralarını Küre, Bolu, Ilgaz ve Köroğlu dağları oluşturur.

Bölgedeki Bafra, Çarşamba ovaları delta ovalarıdır.

Not: Karadeniz Bölgesi'nden Doğu Anadolu Bölgesi'ne geçişte **Kop Geçidi** kullanılır.

Doğu Anadolu Bölgesi

Yurdumuzda yüzölçümü ve yükseltisi en fazla olan bölgedir. Kuzey Anadolu dağları ile Toroslar birbirine çok yaklaşıyor. Ayrıca bu dağ sıralarının içinde olmayan fakat aralarında yer alan başlıca dağlar, Karasu - Aras, Mercan ve Allahuekber dağlarıdır. Ağrı, Süphan, Nemrut ve Tendürek dağları bölgedeki sönmüş yanardağlardır.

Erzurum - Kars Platosu bölgenin yüksek düzlüklerindendir.

Bölgenin ovalarından başkaları Erzurum, Erzincan, Pasinler, Elazığ, Iğdır ovalarıdır.

Ağrı Dağı'nın yüksekliği 5137 metredir. Türkiye'nin en yüksek dağıdır.

Van Gölü Türkiye'nin en büyük gölüdür. Yüzölçümü 3713 km² ve denizden yüksekliği 1646 metredir. Göl içinde irili ufaklı dört tane ada vardır. Nemrut Dağı'nın patlaması sonucu oluşmuştur.

Kamber EKİNCİ

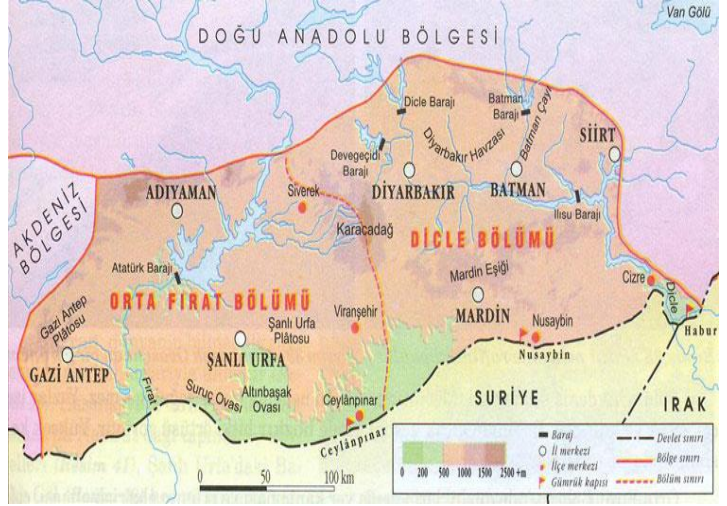
~ 22 ~

Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Yeryüzü şekilleri bakımından sade bir bölgemizdir. Bölgedeki yükseltiler Karacadağ, Mardin Eşiği 'dir . Karacadağ, sönmüş volkanlardan biridir.

Yüksekliği fazla olmayan Şanlıurfa, Adıyaman ve Gaziantep platoları vardır.

Yüzölçümü en küçük olan bölgemizdir. Petrol çıkarılan tek bölgemiz yine Güneydoğu Anadolu Bölgesidir.

Ülkemizdeki Akarsular

Yurdumuz, yeryüzü şekillerine bağlı olarak akarsular bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Yurdumuzdaki akarsuların çoğu sularını ülkemizin çevresindeki denizlere boşaltır. Yurdumuzda doğup sularını ülkemiz dışındaki denizlere boşaltan akarsularımız da vardır. Bazı akarsular da kaynağını başka ülkelerden alarak ülkemizdeki denizlere dökülmektedir. **Bu akarsuları inceleyelim:**

Marmara Denizi'ne dökülen akarsular: Susurluk, Gönen Çayı

Ege Denizi'ne dökülen akarsular: Gediz, Büyük Menderes, Küçük Menderes.

Akdeniz'e dökülen akarsular: Asi, Göksu, Seyhan, Ceyhan, Dalaman, Manavgat Çayı.

Karadeniz'e dökülen akarsular: Yeşilırmak, Kızılırmak, Çoruh, Yenice, Sakarya, Bartın Çayı.

Ülkemizde doğup, ülkemiz dışında denize dökülenler: Dicle, Fırat - Basra Körfezi'ne dökülür.

Kura, Aras - Hazar Denizi'ne dökülür.

Sınırlarımız dışında doğup ülkemizde denize dökülenler: Asi - İskenderun Körfezi'ne dökülür.

Meriç - Ege Denizi'ne dökülür.

Kamber EKİNCİ

~ 23 ~

İklim ve İnsan Faaliyetleri

Yurdumuzda iklim Çeşitleri

Yurdumuzda farklı iklim tiplerinin oluşmasında en önemli etkenler; ülkemizin ılıman iklim kuşağında olması, üç tarafının denizlerle çevrili olması, yüksek bir ülke olması ve ülkemizde yükseklik farklılıklarının görülmesidir. Denizlerden gelen ılık ve yağışlı hava kıyılarımızı etkiler ancak kuzey ve güneyde kıyıya paralel uzanan yüksek dağlar nedeniyle ılıman hava iç kısımlara giremez.

Yurdumuzda Ege ve Akdeniz kıyılarındaki Akdeniz iklimi, Karadeniz kıyılarındaki Karadeniz iklimi, iç kısımlarda ise karasal iklim görülür. Marmara Bölgesi'nde belirgin olmamakla birlikte güney kısımlarında Akdeniz, kuzey kısımlarında Karadeniz ikliminin etkileri görülür. Trakya'nın iç kısımlarında ise karasal iklim görülür.

İklimin bitki örtüsü üzerinde etkisi vardır.

Karadeniz Bölgesi'nde dağların denize bakan yamaçları gür ormanlarla kaplıdır. Deniz seviyesinden itibaren yüksekliğe doğru geniş yapraklı, karışık ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar görülür. Dağların en üst kısımlarında çayırlar görülür. Akdeniz ikliminin tipik bitki topluluğu makidir. İç kısımlarda ise bozkırlar görülür. İç kısımlarda ağaç ve orman, ya akarsu kenarlarında seyrek olarak veya insanların ulaşamadığı dağların yüksek kısımlarında görülür.

İklim, insanların yaşam biçimlerini etkiler. Sert iklime sahip olan bölgelerde evlerin yapı malzemesi, şekli farklıdır. İnsanlar kalın giyecekler giyerler. Binalarda çeşitli ısıtma ve soğuktan korunma yöntemleri kullanılır. Sıcak iklime sahip olan yerlerde ise sıcaktan korunmak için çeşitli yöntemler uygulanır.

İklim, insanların yaşam biçimi kadar ekonomik faaliyetleri de etkiler. Ayrıca bir bölgedeki ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde yeryüzü şekillerinin de etkisi vardır. Örneğin, ülkemizin kıyı bölgelerinde balıkçılık, iç kesimlerde tarıma elverişli alanlarda tarım, dağlık alanlarda da ticaret yapılır.

Coğrafi Özellikler ve Yerleşim

Sınırları belirlenmiş bir alanda yaşayan insanlar vardır ki bunların sayısına nüfus denir. Birçok ülkeye göre yurdumuzda nüfus artış oranı oldukça yüksektir. Bu artış insan gücü bakımından sevindirici olabilir. Ancak, ülke kaynakları yeterli olmazsa, bölge aynı derecede hızla kalkınamazsa sonuç olumsuz olur. Ülkemizin nüfusu genelde büyük yerleşim alanlarında, verimli ovalarda, maden işletilen yataklar çevresinde ve turizm alanlarında endüstri, ulaşım ve ticaretin yoğun olduğu yörelerde toplanmıştır.

insanlar yerleşmeye uygun alanlarda otururlar. Bir yerin iklimi, toprağının verimliliği, yer altı zenginlik kaynakları ve ticaret yollarının üzerinde olması yerleşimine etki eder.

Yurdumuzda yerleşmeyi kır yerleşimi ve kent yerleşimi şeklinde ikiye ayırabiliriz. Kır yerleşimleri nüfusun az olduğu yerlerdir. Buralarda geçim kaynakları genelde tarım, hayvancılık ve orman ürünleri ile el sanatlarıdır.

Kır yerleşiminin en önemlisi köydür. Köyden küçük yerleşimler de vardır. Bunlar mahalle, çiftlik, kom ve mezradır. Kom, oba, dam hayvancılık yapılan yerlerde hayvanları korumak için kurulur. Mezra ise tarım yapılan köyden küçük yerdir.

Kentlerde nüfus yoğundur. Buralarda sanayi kuruluşları, kamu kuruluşları ve sanat faaliyetleri vardır.

Ayrıca ticaretin yoğun olması nedeniyle çarşı ve pazarlar çok ve gelişmiştir. Büyük ticaret merkezleri vardır. Ulaşım da çok gelişmiştir.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında yurdumuzda köylerde yaşayanlar şehirlerde yaşayanlardan fazla iken, bugün göçler nedeniyle şehirlerde yaşayanlar köylerde yaşayanlardan çoktur. Kentlerimizin sayısı ve nüfusu da sürekli artmaktadır.

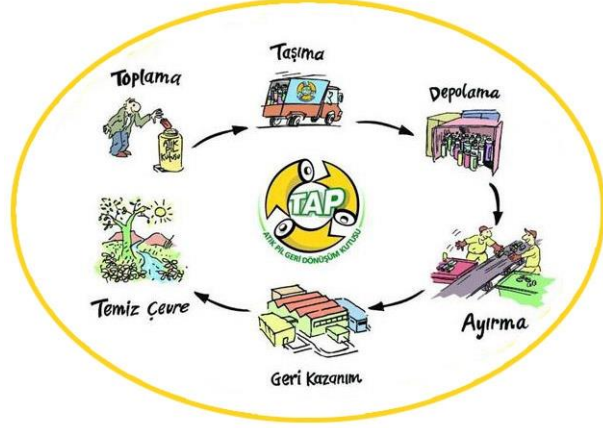
Köylerde nüfusun artışı nedeniyle toprağın sürekli parçalanması ve azalması işsiz kalan insanların şehirlere göç etmesine neden olmuştur.

Yurdumuzda nüfus çokluğunun ülke savunmasında, iş gücü sağlanmasında, gelişmede yararı vardır. Ancak hızlı nüfus artışının zararları ve ortaya çıkardığı problemler de vardır. Bunlar beslenme, barınma, işsizlik, eğitim, sağlık sorunlarıdır. Bunun yanında aşırı nüfus artışı iç ve dış göçlere ve büyük şehirlere akına, gecekonduların ortaya çıkmasına neden olur.

Yurdumuzda verimli ovalar, madenciliğin ve endüstrinin geliştiği yerler, ticaretin ve turizmin canlı olduğu yerler nüfusun da yoğun olduğu yerlerdir. İklimin kurak, toprakların verimsiz olduğu yöreler ve dağlık yerler ise tenhadır.

Doğal Ortam ve İnsanlar

Doğal çevre, insan etkisi olmadan oluşmuş ortamdır. İnsan, hayvan ve bitki toplulukları doğal çevrenin canlı varlıklarıdır. Hava, su, toprak, yer altı kaynakları da doğal çevrenin cansız varlıklarıdır. Doğal çevrede canlı ve cansız varlıklar arasında sürekli etkileşim vardır.

İnsanlar doğal çevredeki kaynaklardan yararlanırlar. Kaynakların bilinçsizce kullanılması, tahrip edilmesi doğal dengenin bozulmasına neden olur. Örneğin, fabrika atıklarının akarsu ve denizlere bırakılması suda yaşayan canlıların yok olmasına neden olur. Yine, arazilerin yanlış kullanılması, orman alanlarının yok edilmesi doğal dengenin bozulmasına neden olur.

İnsanların bilinçsizce davranması sonucu çevre kirliliği oluşur ve doğal çevre yok olur.

Ülkemizde doğal güzellikler ve tarihî kalıntılar iç içedir. Tüm bunlar bizlere yüzyıllarca önceden bırakılmıştır. Bizlere düşen çok önemli görevlerden biri de bulunduğumuz çevreyi korumak ve güzelleştirmek, bu çevreyi geleceğe güvenli olarak teslim etmektir.

En az bir ağaç dikelim ve ormanlarımızı koruyalım.

Bugün ormanlarımızın tahrip edildiği yerlerde tabiatın dengesinin bozulduğunu görebiliyoruz. Toprak erozyonu, heyelan ve sel felaketleri ile karşılaşmamız bu nedenledir. O hâlde; büyük bir servet olan, aynı zamanda doğanın dengesini düzenleyen ormanlarımızı çok sevmeliyiz ve onları korumalıyız.

Doğal çevreyi korumak, yok olmasını önlemek için şunlara dikkat etmeliyiz:

Yaşadığımız çevreyi kirlletmemeliyiz.

Doğal kaynakları gereğinden fazla kullanmalıyız.

Çevreyi kirliten ve zarar veren ürünleri üretmemeli ya da etkisini azaltıcı önlemler almalıyız.

Orman, yeşil alan ve doğal güzelliklere zarar vermemeli, zarar verenleri uyarmalıyız.

Hayvan ve bitkilerin canlı olduğunu ve onların yaşama haklarına saygılı olmamız gerektiğini unutmamalıyız.

Doğal Afetler, Coğrafi Özellikler

Doğal afet, insan faktörü olmadan, aniden ve belirli bir süre içinde oluşan doğal yer ve hava hareketleridir. Afetin şiddetine göre üretim, alt yapı, ulaşım, haberleşme gibi alanlarda işleyiş kısmen ya da tamamen bozulabilir.

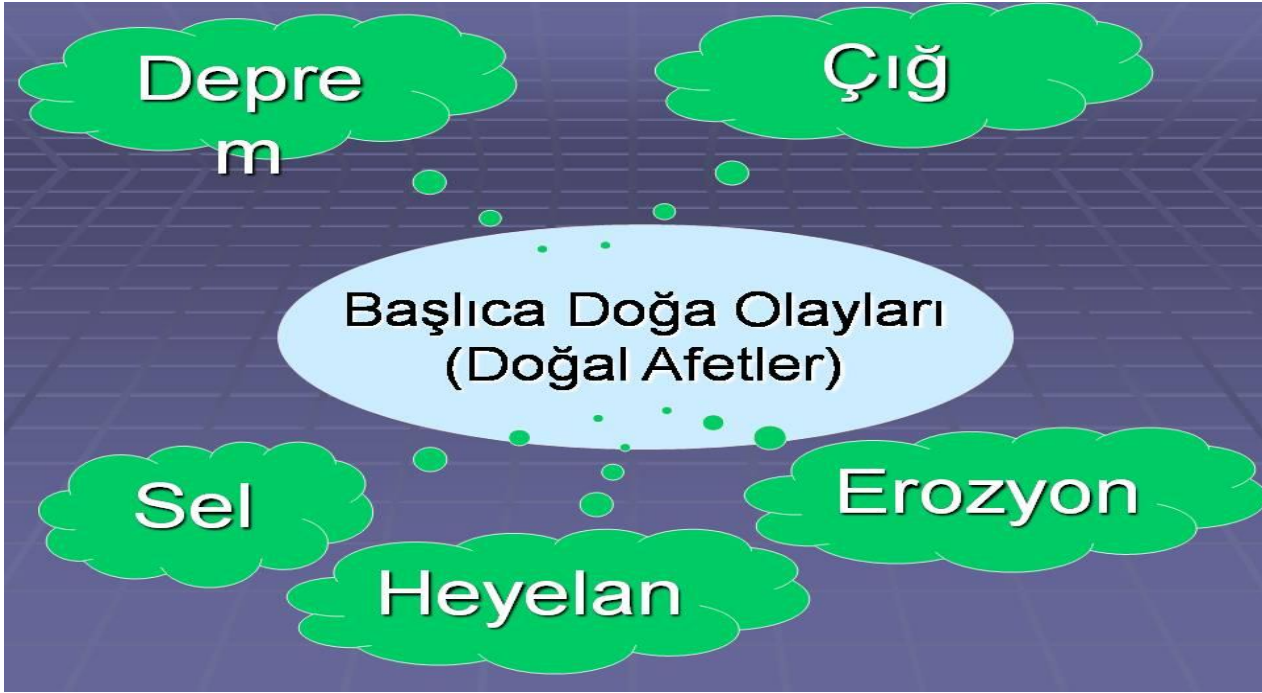
Doğal afetler yaşadığımız yerin coğrafi yapısından da oluşabilir.

Eğimin olmadığı yerlerde suyun toprağı taşıma gücü azdır. Bu yüzden eğimin çok olduğu yerde toprak erozyonu çoktur.

Bitki örtüsü erozyonu önler veya azaltır.

Tarım alanlarının yanlış kullanılması da erozyona neden olur. Su, eğimle aynı doğrultuda sürülen arazide kolayca kendisi için yol bulur. Önüne kattığı toprağı sürükler.

Selin oluşmasında da coğrafi özelliklerin etkisi vardır. Yamaçlardan aşağıya doğru akan sular birleşerek çoğalır ve akışı hızlanır. Eğimli arazilerin teraslanması gerekir.

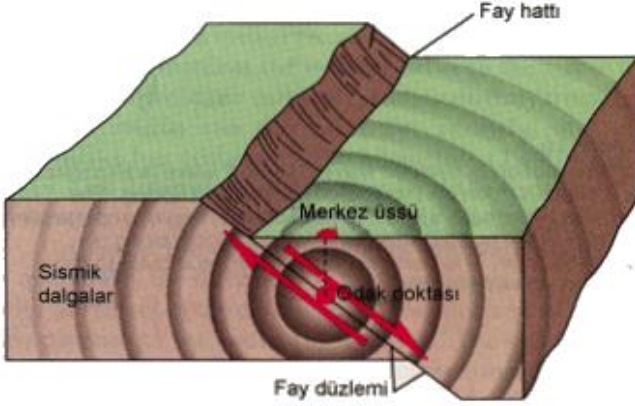
Dağlık alanlarda dağın yüksek bir yerinden koparak yuvarlanan büyük kar kütlesi çığı oluşturur.

Doğal afetlerin oluşumunda coğrafi özellikler büyük rol oynar. Ancak insanlarda yerleşim ve yaşama alanlarını belirlerken coğrafi özellikleri ve bu özelliklerin neden olacağı doğal afetleri göz önünde bulundurmalıdır. Örneğin; akarsu kenarında yerleşim yapmak sel felaketi oluşabileceğinden sakıncalıdır.

Doğal Afetler

Deprem: Doğal güçlerin neden olduğu yer kabuğunun titreşim ve sarsıntılarına deprem denir.

Büyük depremler yer kabuğundaki kırık kuşakları (fay hatları) boyunca görülür. Bunlara **deprem kuşağı** denir.

Depremleri inceleyen bilim dalına **sismoloji**, süresini ve şiddetini kaydeden alete de **sismograf** denir.

Depremler hafif, bazen de oldukça şiddetli olur. Şiddetli depremlerde toprakta derin yarıklar oluşur ve toprak çatlar. Sonucunda barajlar yıkılır, sel baskınlarına neden olur. Bu tür depremlerde can ve mal kaybı fazladır.

Türkiye topraklarının % 92'si deprem kuşağı üzerinde

yer alır. Yakın tarihlerdeki Erzincan, Dinar ve Adana, Gölçük, Yalova ve Adapazarı'ndaki depremlerde can ve mal kayıpları olmuştur. Depremlerin ne zaman olacağı önceden bilinemediğinden vereceği zararları azaltmak için önceden gerekli önlemler alınmalıdır.

Bazı önlemleri şöyle sıralayabiliriz:

Deprem bölgelerinde binaların sert topraklar veya kayalar üzerine yapılması

Binaların betonarme ve ahşaptan olması

Binaların iki kattan fazla olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Doğal Afetler ve Yanlış Uygulamalar

Doğal afetler tüm canlıların yaşamını olumsuz yönde etkiler. Kendiliğinden oluşur, bazen büyük zararlar da verir. Ancak doğal afetlerin oluşmasında bazen insanlar da etkilidir. İnsanlar doğal afeti tek başlarına oluşturmazlar. Fakat oluşumu için bazen bilmeden, bilgisizlikten zemin hazırlarlar.

Örneğin, insanlar yerleşim alanı açmak ve bunun gibi çeşitli nedenlerle orman alanlarını yok ederler. Oysa ormanlar erozyonu önler. Ağaçlar ve bitki örtüsünden yoksun olan bölgelerde toprağın verimli kısmının rüzgâr ya da yağışla sürüklenmesi erozyona yol açar. Yine bitki örtüsünün zayıf olduğu dik yamaçlı alanlarda, toprağın bir bölümü ani olarak yer değiştirir ve heyelan oluşur.

Bu tür uygulamalar doğal afetlere neden olur. Doğal çevreye zarar vermemeliyiz.

Unutmayalım ki doğal afetlerden korunma yollarını bilirsek afetlerin zararlarını en aza indirebiliriz.

Deprem esnasında okulda yapılması gerekenler:

- Okullarda "Deprem Anında Okulu Terk Etme Planı" yapılmalı ve herkesin görebileceği yerlere asılmalıdır.
- Deprem dersleri programa alınmalı ve deprem öncesi, anı, sonrası eğitimi verilmeli; belirli periyotlarda tatbikatlar yapılmalıdır.
- Deprem anında hemen sıranın altına girilip (Büyük bir deprem esnasında sıralar evrilip hareket edeceğinden sıra yanında çömelerek korunmak mümkün değildir.) sıraya sıkıca tutunulmalı, onunla birlikte hareket etmeye hazır olunmalıdır. Sallantı duruncaya kadar pozisyon korunmalıdır.
- Öğretmenler mümkün olursa kapıyı açık tutmalı, kendilerini de kapı eşiğinde korumaya aldıktan sonra hem koridoru, merdivenleri hem de sınıfın içini kontrol etmelidir.
- Deprem sırasında okulun merdivenlerinden ve varsa asansörlerden uzak durulmalıdır.
- Laboratuvarlarda vanaların kapatılıp, yanan ocak varsa söndürülüp, masanın altına veya yanına uzanılması gereklidir.
- Deprem sırasında koridordaysak önceden belirlenmiş korunma kolonunun yanına gidip dibine çömelinmelidir.
- Deprem bittikten sonra öğretmenlerin gözetiminde panik yapmaksızın okul terk edilmelidir.

Erozyon ve Önleme Çabaları

Erozyon; toprağın, suyun veya rüzgârın etkisi ile aşınıp taşınmasıdır.

Toprağın doğal bitki örtüsünden yoksun olduğu hâllerde;

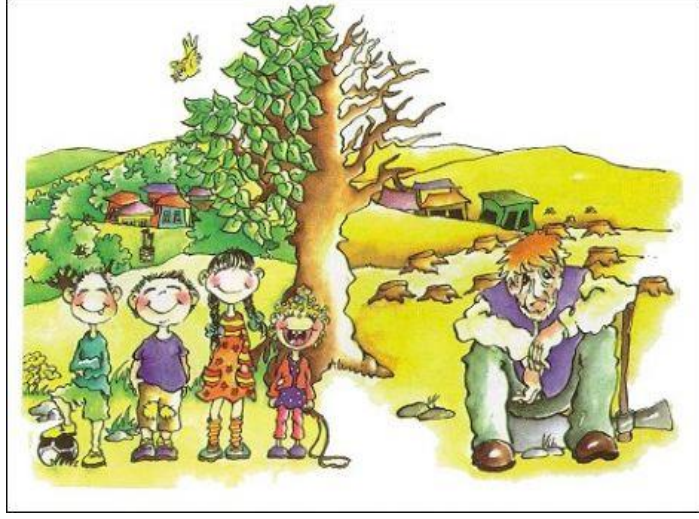
- ❖ Şiddetli yağışlar,
- ❖ Kuvvetli rüzgârlar
- ❖ Arazi eğiminin fazla olması,
- ❖ Toprak örtüsünün zayıf olması erozyona neden olur.

Doğal bitki örtüsünü acımasızca yok eden tek canlı varlık insandır. Bilinçsizce tahrip edilen bitki örtüsü, toprağın erozyona uğrayacak hâle gelmesine nedendir.

Erozyonun başlıca sonuçları:

- ✚ Verimli topraklar akarsularla denizlere ve göllere gider, yok olur.
- ✚ Sürüklenen topraklarla barajlar ve göllerin dipleri dolar, etkinlik süreleri azalır.
- ✚ Tarım alanları çöle dönüşür.
- ✚ İklim değişiklikleri olur.

Erozyona karşı gerekli önlemlerin alınmaması yurdumuzun yakın gelecekte çöl olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakacaktır. Bu konuda bizlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Erozyonu önlemek için:

- Ormanlar korunmalı, eğimli yerler ağaçlandırılmalı, teraslandırılmalıdır.
- Eğimli tarlalar enine sürülmelidir.
- Büyük akarsular üzerinde barajlar yapılarak seller önlenmelidir.
- Yurdumuzu erozyondan korumak için çeşitli örgütler çalışmalar yapmaktadır.

Bunların başlıcaları şunlardır:

TEMA (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı)

ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Varlıklarını Koruma Vakfı)

GREENPEACE (Yeşil Barış Örgütü DOĞAL HAYATI KORUMA VAKFI)

TEMA

Sel Baskınları ve Önleme Çalışmaları

Şiddetli yağışlar, birden eriyen karların oluşturduğu seller yatağından taşarak su baskınlarına sebep olur. Sel, çevreye büyük zarar verir. Sel baskınları, ormanlarla veya barajlar yapılarak önenebilir. Yamaçların teraslandırması da etkili bir önlemdir.

Kamber EKİNCİ

~ 31 ~

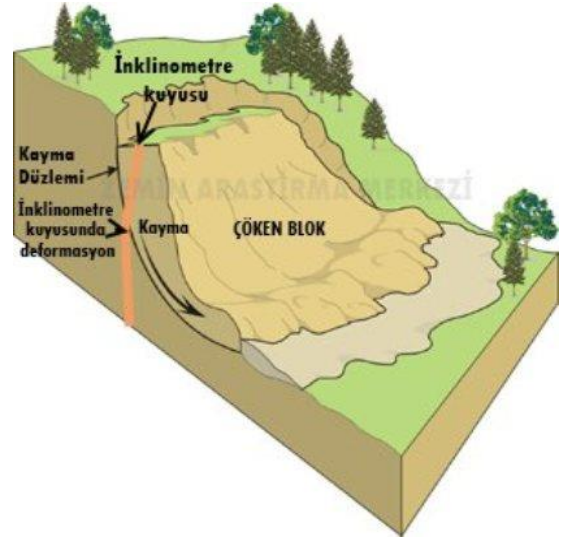
Toprak Kayması ve Önleme Çalışmaları

Yamaçlarda toprak ve taş tabakalarının birdenbire kayarak yer değiştirmesine **heyelan** (toprak kayması) denir. Heyelan (toprak kayması) sonucunda birçok canlının yaşamını yitirdiğini biliyoruz. Ülkemizde yer yer toprak kaymaları görülür. Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bu doğal felaketlere rastlamak mümkündür.

Bunun en önemli sebepleri ise;

- Bölgenin çok yağış alması,
- Eğimin çok olması,
- Toprağın kaymaya elverişli olmasıdır. Tortum (Erzurum) ve Sera (Trabzon) gölleri

heyelan sonucu, toprağın akarsuların ağızını kapaması ile oluşmuşlardır.

Çığ ve Önleme Çalışmaları

Dağın tepesinden kopup yuvarlandıkça büyüyen kar kitlelerine **çığ** denir.

Çığ, can ve mal kayıplarına sebep olur.

Çığ tehlikesini azaltabilmek için;

- Yamaçlara dayanma duvarları yapılmalı ve kazıklar çakılmalıdır.
- Yamaçlar ağaçlandırılmalar.

Yangınlar

Yangınların en önemli nedeni dikkatsizliktir. Bu dikkatsizlik sonucunda her yıl binlerce hektar orman alanı yok olmakta, can ve mal kayıpları olmaktadır.

Yangına engel olmanın en etkili yolu önleyici tedbirler almak ve dikkatli olmaktır.

Devletimiz doğal afetler, büyük yangınlar ve savaşlarda vatandaşların yardımına koşar. Kızılay ve Sivil Savunma Genel Müdürlüğü bu amaçla kurulmuştur.

Yurdumuzda özellikle yaz aylarında orman yangınları oldukça yaygındır. Orman yangınlarına neden olmamak için bizlere düşen önemli görevleri bilmeliyiz. Yurt sevgisinin her şeyden üstün olduğuna inanıp üzerimize düşen sorumlulukları yerine getirmeliyiz.

4. ÜNİTE : ÜRETTİKLERİMİZ

Ekonoik Faaliyetler

İnsanlar, yaşayabilmek için çeşitli işler yaparlar. Hayvanlardan ve topraktan yararlanırlar, ticaretle uğraşırlar veya çeşitli iş yerlerinde çalışırlar. Bunlara **ekonomik faaliyet** denir.

Bir bölgedeki ekonomik faaliyetleri o bölgenin coğrafi yapısı, yer altı ve yer üstü zenginlikleri, iklimi, ulaşım yolları belirler. Bölgede tarıma elverişli toprakların olması o bölgede tarım yapılmasına imkân sağlar. Bölgede yetiştirilen ürünleri de o bölgenin iklimi belirler, ekonomik faaliyetleri, ulaşım yolları, ticaret ve turizmi etkiler.

İnsanların geçimlerini sağlayabilmek için uğraştıkları ekonomik faaliyetler şunlardır: Tarım, Hayvancılık, Sanayi, Ticaret, Madencilik, Turizm, Ormancılık Ulaşım, Hizmet sektörü (bankacılık, eğitim, sağlık vb.) gibi ekonomik faaliyetler insanların geçimlerini sağladıkları başlıca iş alanlarıdır.

Toprağın ekilmesi ve işlenmesi yoluyla topraktan faydalanma işlerinin bütününe **tarım** denir.

Tarım denilince ilk akla tarla, bağ ve bahçe işleri gelir. Ancak hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerini de tarım faaliyetleri içerisinde sayabiliriz. Bu faaliyetler sonucu elde edilen ürünlere tarım ürünleri denir. Tarım, ülkemiz için çok önemli bir geçim kaynağıdır. Ülkemizin kırsal kesiminde yaşayan bir çok insanımızın en önemli geçim kaynağıdır.

Ekonomide üç temel faaliyet alanı vardır.

Bunlar **üretim**, **dağıtım** ve **tüketim**dir.

İhracat: Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satmasıdır.

İthalat: Başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma işidir.

BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

Harita 4.1: Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yapılan üretim

1. KARADENİZ BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Dağlık ve engebeli bir yeryüzü şekline sahip olması, iç kesimlerle ulaşımın yeterince gelişmemesi gibi etkenler, bölge ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

Karadeniz Bölgesi, her mevsim yağış aldığından bol yağış isteyen ürünler yetiştirilir. Doğal bitki örtüsü ormandır. Ormanların çokluğu, ağaçla ilgili ekonomik faaliyetlerin gelişmesini sağlamıştır.

Bölgede dağlar geniş yer kaplamaktadır. Bu yüzden Karadeniz Bölgesi'nde araziler engebelidir.

TARIM: En önemli geçim kaynaklarından bir tanesi tarımdır. Çayın tamamı, Fındığın %83'ünün yetiştirildiği bölgemizde keten, kenevir, kivi üretiminde de 1. Sırada.

HAYVANCILIK: Doğu Karadeniz Bölümü'nde yazlar serin ve yağışlı geçtiğinden gür otlaklar vardır. Bunun sonucunda da büyükbaş hayvan (sığır, manda gibi) yetiştiriciliği kolaylaşmıştır. Doğu Karadeniz yaylaları büyükbaş hayvancılığında, ülkemizde önemli bir yere sahiptir.

BALIKÇILIK: Karadeniz kıyılarında tarım alanlarının yetersiz olması ve sanayinin az gelişmesi gibi nedenlerle, kıyı şeridindeki bölge halkı, balıkçılığa yönelmiştir. Bu nedenle ülkemizde denizlerden sağlanan balık üretiminin yaklaşık %70'i Karadeniz Bölgesi'nden sağlanır.

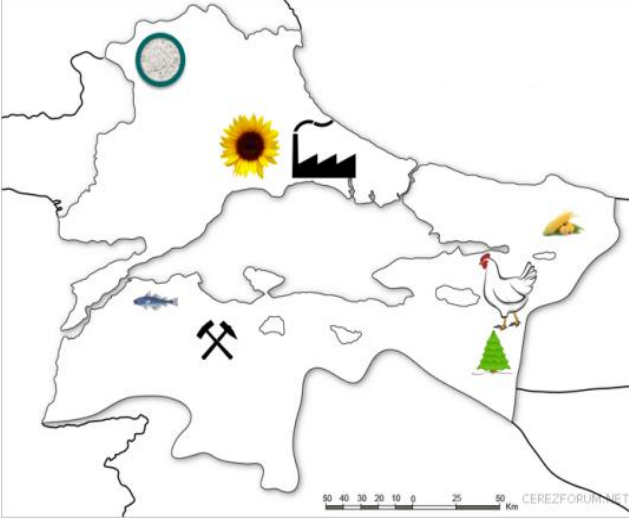
ORMANCILIK: Toplumun orman ürünlerine ve hizmetlerine olan gereksinimlerini sürekli ve en uygun olarak karşılamak amacıyla yapılan çalışmaların tümüdür.

MADENCİLİK: Bölge maden kaynakları bakımından fazla zengin değildir. Ancak, Türkiye taşkömürü üretiminin tamamını, bakırın ise %50'den fazlası bu bölgeye aittir.

SANAYİ: Bölgede sanayi kuruluşları, bölgenin doğal kaynakları ve doğal özelliklerine göre şekillenmiştir. Bölge bakır işletmeleri, kereste ve kağıt fabrikaları, çay, fındık, şeker, çimento, cam, demir-çelik fabrikaları bölgenin başlıca sanayi kuruluşlarıdır.

2. MARMARA BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

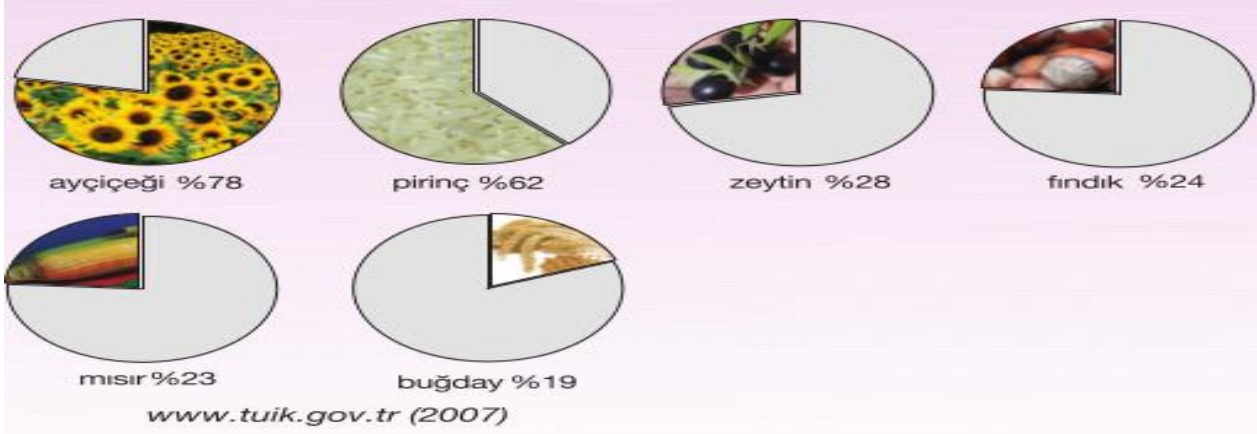
Türkiye'deki üç iklim tipinin de görüldüğü Marmara Bölgesi ekonomik faaliyetler bakımından çeşitlilik gösterir.

Tarım ve hayvancılığın yanı sıra ulaşım rahatlığı nedeniyle sanayi ve ticaret de oldukça gelişmiştir.

Coğrafi bölgelerimiz içerisinde yükseltisi en az olan bölgemizdir. Ekili dikili arazi oranı %30'dur. Ormanlık alan oranı %11,5'tir. **Yüz ölçümüne göre ekili dikili alanı en fazla olan bölgemizdir.** Sebebi engebenin az, düzlüklerin fazla olmasıdır. Makineli tarım yaygındır. **İklim çeşitliliği yetiştirilen ürünleri de**

çeşitli kılmaktadır. Ulaşımın kolay, sulamanın yaygın olması nedeniyle tarım gelişmiştir.

Bölgede tarımın gelişmesinde etkili faktörler şunlardır: ^ Ovaların geniş yer kaplaması, ^ Makineli tarımın yaygın olması, ^ Ulaşımın kolaylığı, ^ Sulamanın yaygınlığı, ^ Arazinin fazla engebeli olmaması, ^ Tüketici nüfusunun fazla olması, ^ Bölgede üç iklimin görülmesi, yani iklim çeşitliliği gibi faktörler bölgede tarımın gelişmesinde etkili olmuştur.

Bölge Türkiye'nin ayçiçeği üretiminin yaklaşık %73'ünü gerçekleştirir. Bağcılık da hayli gelişmiştir.

İstanbul ve çevresinde **kümes hayvancılığı**, Bursa ve çevresinde **ipekböcekçiliği** yapılmaktadır.

Sanayisi ve ekonomisi çok gelişmiş bir bölgemizdir. Ülkemizin en büyük sanayi bölgesi İstanbul-Adapazarı arasında bulunmaktadır.

Ulaşımın ve ham madde temininin kolay olması ve pazarlama kolaylığı gibi sebeplerle sanayisi çok gelişmiştir.

Milli gelirimizin önemli bir kısmı bu bölgemizden karşılanır.

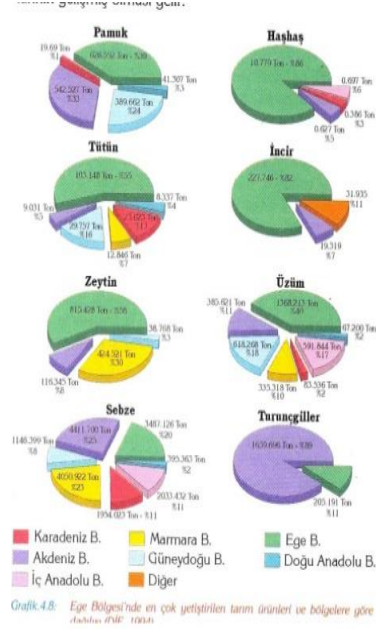
Enerji tüketiminde ilk sıralardadır. Türkiye'de üretilen enerjinin **üçte biri Marmara Bölgesi'nde tüketilir.**

Başlıca sanayi ürünleri olarak otomotiv, işlenmiş gıda, dokuma, hazır giyim, çimento, kağıt, petrokimya ürünleri, beyaz eşya ürünlerini sayabiliriz.

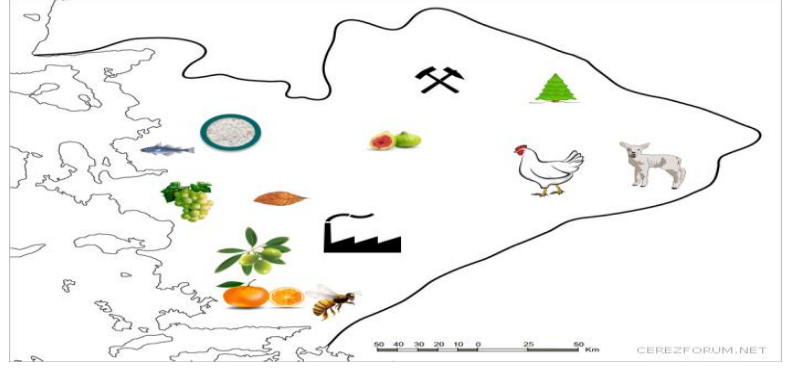
3. EGE BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Akdeniz iklimi görüldüğü için ılıman bir iklime sahiptir. Dağlar denize dik uzandığı için iklimin etkisi iç kesimlere kadar uzanır.

TARIM: Bölgede tarım oldukça gelişmiştir. Bölge, yüzölçümüne göre ekili dikili alanların oranları %24 ile Türkiye'de üçüncü sırada yer almaktadır.

EGE

Bölgedeki tarım alanlarında teknik olanakların kullanımı yaygındır. Kıyı şeridinde zeytin, pamuk, incir, tütün, turuncgiller gibi ürünler ile çeşitli sebzeler yetiştirilir.

Çekirdeksiz üzüm ve incirin tamamı bu bölgede yetiştirilir.

İç kesimlerde ise karasal iklim özelliklerinin de etkisiyle şekerpancarı ve tahıl tarımı yaygındır.

HAYVANCILIK: Menteşe Yöresi'nde ise arıcılık(çam balı üretimi) yaygın olarak yapılır.

Büyük kentler çevresinde (İzmir-Manisa- Denizli) kümes hayvancılığı, Muğla, Aydın, İzmir, Manisa çevresinde arıcılık, kıyılarda balıkçılık yapılır. Menteşe Yöresi'nde kıl keçisi yetiştiriciliği gelişmiştir.

MADENCİLİK: Türkiye'de en fazla linyitin çıkarıldığı ve en kaliteli linyitlerin bulunduğu bölgemizdir.

Linyit yatakları fazla olduğu için termik santrallerde fazladır. Yatağan(Muğla),

Tunçbilek(Kütahya)soma(Manisa) da termik santraller vardır.

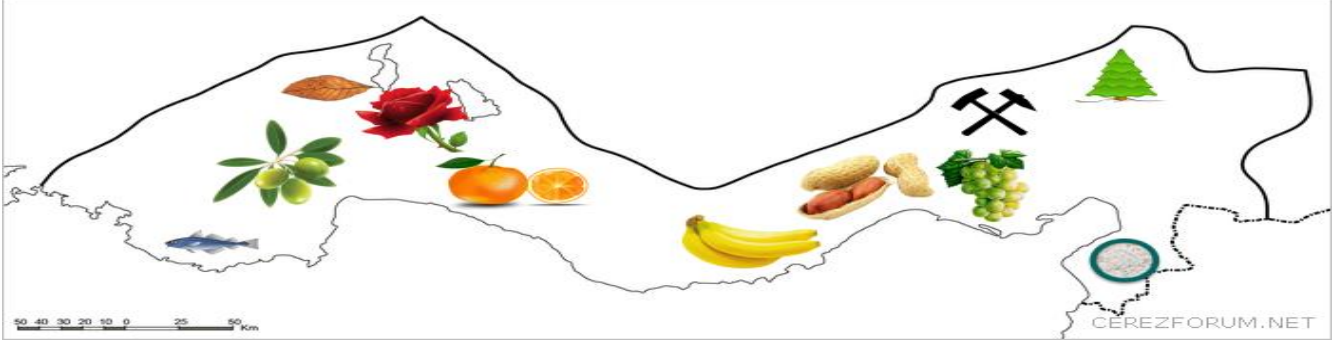
SANAYİ: Sanayi bakımından Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci sırada yer alır.Bölümler arasında gelişmişlik ve sanayi oranı bakımından farklılık vardır.

Jeotermal Enerji: Yerin derinliklerinden gelen sıcak buhar, gaz ve sudan elde edilen enerjidir.

Denizli-Sarayönü Türkiye'nin tek jeotermal enerji santralidir.

4. AKDENİZ BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Akdeniz iklimi sayesinde kışlar ılık geçer. Ancak iklimin etkisi, Toros Dağları'nın kıyıya paralel uzanması nedeniyle iç kesimlere ulaşmaz. Tarım, sanayi, ticaret ve turizm önemli yer tutar.

TARIM: Akdeniz bölgesinde tarım geniş yer tutar. Ekonomisi daha çok tarıma dayalıdır. Çalışan nüfusun büyük bölümü tarımla uğraşır. **Türkiye'de tarımdan elde edilen gelirin en yüksek olduğu bölgedir.**

Bölümde verimli tarım alanlarının oluşu ve iklim şartlarının uygunluğu yıl boyunca tarım faaliyetlerinin üretilmesini sağlamıştır. Toprakta yılda iki veya üç defa ürün alınabilmektedir. Akdeniz Bölgesi'ndeki ekili alanların yaklaşık üçte ikisinde tahıl tarımı yapılır. Tahıl ürünleri arasında buğday ve arpa önde gelir. Bölgede sanayi bitkilerinin üretimi de önemli bir yere sahiptir. Sanayi bitkilerinden pamuk, bölgenin ana gelir kaynaklarından birisidir.

Akdeniz Bölgesi'nde meyve ve sebze yetiştiriciliği de

önemlidir.

Turfandacılık son yıllarda ulaşımın gelişmesine dayalı olarak çok ilerlemiştir.

Meyvecilikte ilk sırayı turunçgiller alır. Türkiye'nin turunçgiller üretiminin önemli bir kısmı bu bölgemizde gerçekleştirilir. Muz, ise bu bölgeye özgü bir meyvedir.

HAYVANCILIK: Akdeniz bölgesinde hayvancılık fazla gelişmemiştir. Bu nedenle ülke ekonomisine fazla katkı sağlamaz. Sığır, koyun ve keçi Toroslar'da yaylacılık yapanlar tarafından yetiştirilir. Hayvanlardan en yaygın olanı kıl keçisidir.

SANAYİ: Adana Bölümü'nde sanayi daha fazla gelişmiştir. Adana Bölümü'nde dokuma, madeni eşya, tütün, gıda, kimya, suni gübre, plastik, tarım araçları, çimento, cam ve tuğla fabrikaları vardır. Mersin önemli bir liman kentidir. Bu ilimizde, **Ataş Petrol Rafinerisi** bulunur.

TURİZM: Bölge turizmden elde edilen gelirler bakımından **üçüncü** sıradadır. Turizm kıyı kesimlerinde özellikle de Antalya çevresinde önemli bir gelir kaynağıdır.

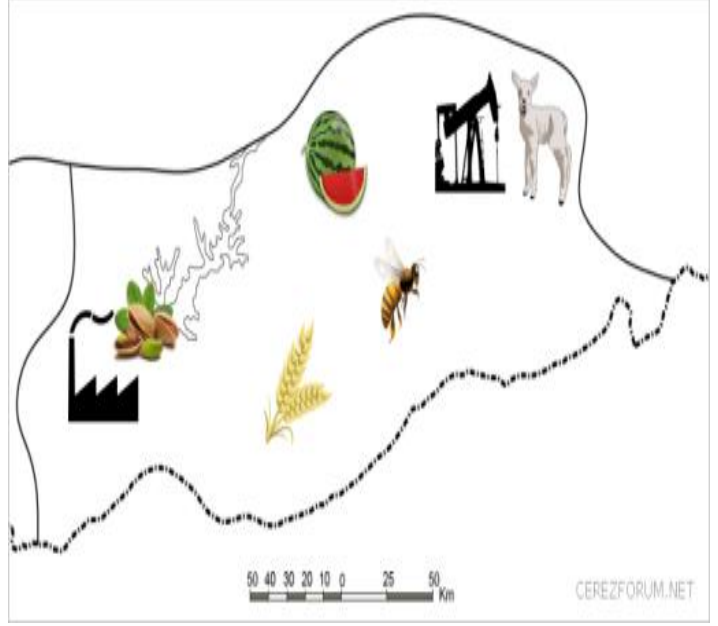
5. GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Bölgenin ana geçim kaynağı tarımdır. GAP(Güney Doğu Anadolu Projesi)'in tam anlamıyla uygulamaya girmesiyle tarım ürünlerinde de artış sağlanacaktır.

TARIM: Kırmızı mercimek, Antep fıstığı, kırmızı biber, ve karpuz bölgedeki önemli tarım ürünleridir.

Sulamanın sınırlı olduğu yerlerde buğday, arpa, kırmızı mercimek, tütün tarımı yapılırken sulamanın yeterli olduğu yerlerde pamuk yetiştirilir.

Tarımı sınırlandıran en önemli sorun, kuraklık ve sulamanın yetersizliğidir. Tamamlanmaya çalışılan GAP ile bu olumsuzluğun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

HAYVANCILIK: Bölgede platolar ve bozkırlar çok görüldüğü için küçük baş hayvancılık(koyun, keçi) yaygın olarak yapılır. Keçi daha çok yüksek alanlarda yaygındır. Canlı hayvan ticaretinin gelişmiş olduğu bölgede, hayvansal ürünler önemli bir gelir kaynağıdır.

SANAYİ: Bölgede Gaziantep dışında sanayi çok fazla gelişmemiştir. Başlıca sanayi kolları tarım ürünleri ve petrole dayalı olarak gelişmiştir. **Türkiye'de petrolün büyük bir bölümü bu bölgede çıkarılmaktadır.** Bu üretim, Türkiye petrol tüketiminin yaklaşık %15'ini karşılar.

Batman'daki Petrol rafinerisi, bölgenin de en önemli sanayi kuruluşudur.

Bölgede sınır ticareti yaygındır.

TURİZM: Bölge tarihsel geçmişli ve kalıntıları ile turizme hizmet etmektedir. Ancak yeterli tanıtım ve alt yapı olmadığından turizm yeterince gelişmemiştir.

6. DOĞU ANADOLU BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

TARIM: Bölgede tarım fazla gelişmemiştir. Çünkü; Bölge, ülkemizin en dağlık ve en engebeli bölgesi olduğundan tarıma elverişli toprakları azdır. Yaz mevsimi kısa ve yaz sıcakları yetersizdir. Bölgenin batısı ve güneyinde iklim daha yumuşaktır. Ayrıca sulama imkanları daha fazladır.

Buna rağmen bölgede sanayi pek gelişmediğinden halkın çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Bölgede üretilen en önemli ürünler **buğday** ve **arpadır**.

Yurdumuzda tarım ürünlerinin en geç olgunlaştığı bölgedir. Sıcaklık çok düşük olduğu için sebze üretimine en az elverişli bölgemizdir.

HAYVANCILIK: Bölgede otlak ve meraların fazla olması, iklimsel ve yeryüzü koşullarından dolayı tarımsal faaliyetlerin yeterince yapılamamasından dolayı hayvancılık en önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. Hayvancılıkta geleneksel yöntemlerin kullanılması ürün miktarını düşürmektedir. Erzurum-Kars Bölümü'nde yaz yağışlarının fazla olmasıyla oluşan çayırılar büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Bölgenin güneyindeki ovalarda ise küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

Bölgede yapılan hayvancılığın ülke ekonomisinde önemli yeri vardır. Ayrıca arıcılık(bal üretimi) önemli geçim kaynaklarındandır.

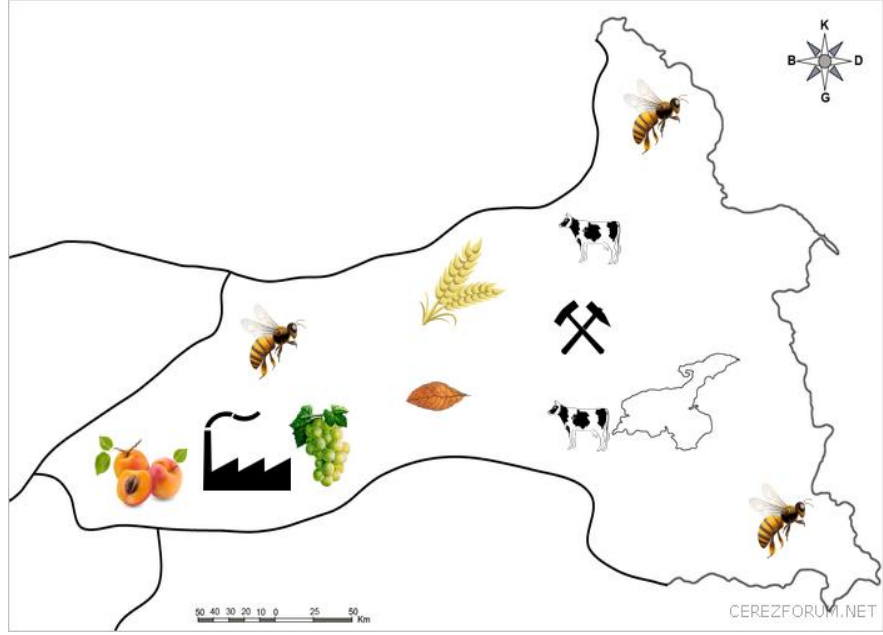
MADENCİLİK: Türkiye'de maden rezervinin(miktarının) en fazla olduğu bölgemizdir. Ancak bu madenler ulaşım zorluğu ve ekonomik nedenlerden dolayı yeterince işletilememektedir.

SANAYİ: İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkilerinin görüldüğü bölgede, sanayi yeterince gelişmemiştir. Sanayi üretimi bakımından en geri kalmış bölgemizdir. Bölgedeki sanayi kuruluşları daha çok tarım ve madencilikğe dayalıdır. Bölgede şeker, dokuma, sigara, maden, yem, hayvansal ürünler, çimento sanayisi yer almaktadır.

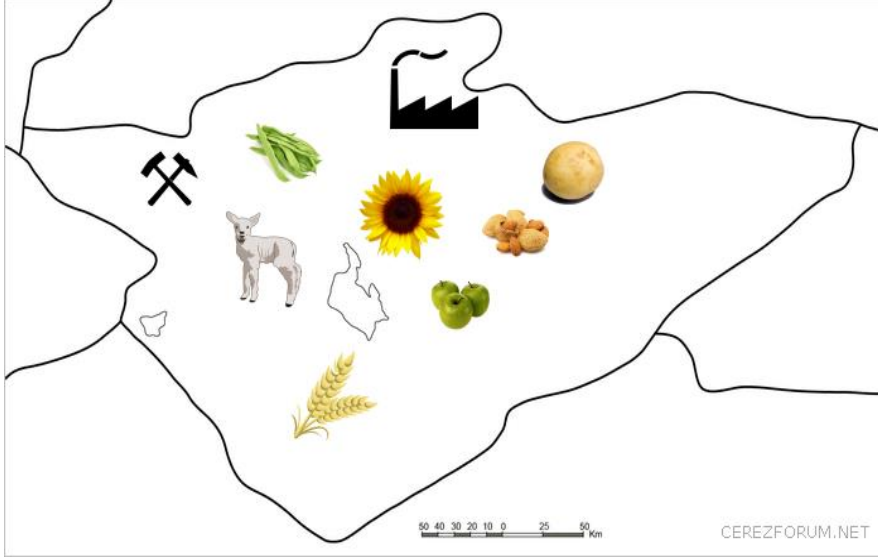
Bölgede yer şekillerinin engebeli ve su kaynaklarının yeterli olması nedeniyle, su gücünden elektrik enerjisi elde edilir. Hidroelektrik üretimin en fazla olduğu bölgemizdir. **Bu nedenle en fazla elektrik enerjisi üretilen bölgemizdir.**

Bölge, Türkiye ekonomisine en fazla katkısı **elektrik enerjisi, hayvancılık ve madencilik** alanında sağlamaktadır.

TURİZM: Bölgenin turizm etkinlikleri tarihi zenginlikler ve doğal güzellikler üzerine kurulmuştur. Ancak turizm potansiyeli olmasına karşın ulaşım, iklim şartları, büyük merkezlere uzak olması, tanıtım eksikliği gibi nedenlerle turizmin bölge ülke ekonomisine katkısı çok azdır.

7. İÇ ANADOLU BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

TARIM: İç Anadolu Bölgesi'nde karasal iklim hâkimdir. Kışlar çok soğuk ve kar yağışlı geçtiği için don olayı görülmektedir. İklimine uygun olarak daha çok tahıl ürünleri yetiştirilmektedir.

Türkiye topraklarının %21'ini kaplar. **Tarım alanları en geniş bölgemizdir.** Ülkemizin "tahıl ambarı" olarak adlandırılır.

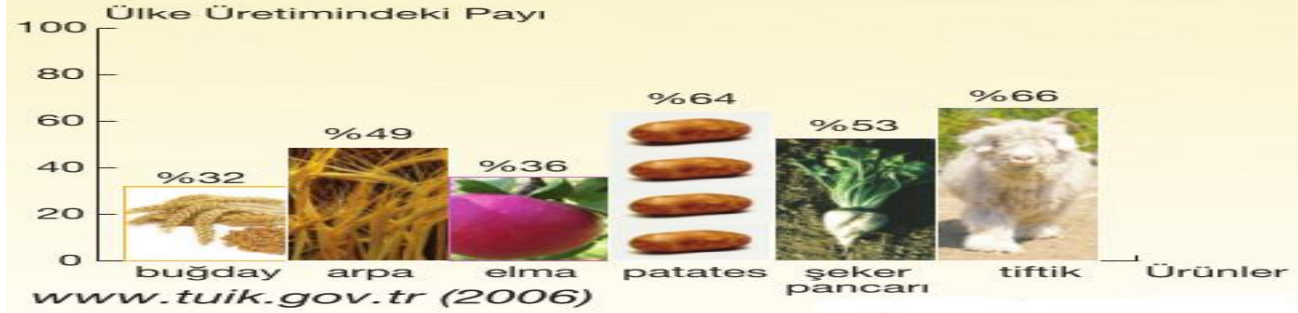
Türkiye ekonomisine en önemli katkısı tarım sektöründedir.

Yer şekilleri ve iklim koşulları tahıl

tarımını ön plana çıkarır. Nadas ihtiyacı duyulur. Düzluklerin geniş yer kaplaması makineli tarımı kolaylaştırır. Tarım iklim şartlarına bağlıdır. Özellikle ilkbahar yağışlarının yetersizliği veya gecikmesi, tahıl üretiminde önemli dalgalanmalar oluşturur.

Buğday, arpa, çavdar, şekerpancarı, patates, yeşil mercimek, nohut, ve elmanın en fazla yetiştirildiği bölgemizdir.

Özellikle ülkemizde üretilen patates, nohut ve şeker pancarının büyük bir bölümü bu bölgeden karşılanır.

HAYVANCILIK: Arazi yapısı ve bitki örtüsü küçükbaş hayvancılığına daha uygundur. Bölge toplam hayvan sayısının en fazla olduğu bölgemizdir. İç Anadolu Bölgesi'nde yağış azlığı nedeni ile gür otlaklara rastlanmaz. Bozkır denilen bitki örtüsü hakimdir. Bu nedenle bölge küçükbaş hayvancılığın en fazla yapıldığı bölgemizdir. Özellikle koyun, kıl keçisi ve tiftik(Ankara) keçisi beslenir.

MADENCİLİK: Madenler açısından fazla zengin değildir. Lüle taşı(Eskişehir), krom, linyit (Ankara), kaya tuzu(Nevşehir), civa(Konya), bor mineralleri (Eskişehir) başlıca çıkarılan madenlerdir. Tuz Gölü'nden önemli oranda tuz üretimi yapılmaktadır.

SANAYİ: Sanayisi gelişme yolundadır. Sanayi kuruluşlarının, Marmara ve Ege Bölgesi'nden sonra en fazla olduğu bölgemizdir.

Sanayi kuruluşları Ankara, Kırıkkale, Eskişehir, Konya ve Kayseri'de yoğunlaşmıştır.

Petrol arıtma tesislerinden **Orta Anadolu Petrol Rafinerisi** Kırıkkale'de kurulmuştur.

TURİZM: Turizmin en fazla geliştiği **dördüncü** bölgemizdir. Çünkü bölge; doğa, tarih ve kültür değerleri açısından çok zengin bir bölgemizdir.

EKONOMİ VE İNSAN FAKTÖRÜ (MESLEKLER)

Ülkemizde ekonomik faaliyetlerin çeşitli olması ve insan ihtiyaçlarının çeşitliliği birbirinden farklı pek çok mesleğin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Anadolu toprakları dünyanın en eski yerleşim alanlarından biridir. Verimli topraklar ve uygun iklim koşulları ülkemizde tarımın gelişmesini sağlamıştır. Böylece **çiftçilik** Anadolu'da ilk gelişen mesleklerden olmuştur.

Kırsal kesimlerde daha çok tarımla ilgili meslek grupları gelişmiştir. Çiftçiler, ziraat teknisyenleri, ziraat mühendisleri, veterinerler, tarım işçileri tarım alanında çalışan başlıca meslek gruplarını oluşturur.

Halı ve kilim dokumacılığı, bakır işlemeciliği, topraktan kap kacak yapımı da ilk meslekleri arasındadır.

Büyük yerleşim merkezlerinde ise daha çok, kalabalık nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak meslek grupları vardır. Öğretmen, polis, avukat, doktor, hemşire, hâkim, savcı, memur, bankacı, eczacı vb. görevleri yürüten kişiler ham madde işleyerek üretim yapmazlar. Bu meslek grupları hizmet üretirek geçimlerini sağlarlar.

Günümüzde hizmet üreten birçok meslek gruplarını söyleyebiliriz. Bunlardan bazıları şunlardır: Aşçı, garson, taksi şoförü, kuaför, pilot, rehber, postacı, kameraman, bilgisayar mühendisi, kasap, makinist, manav, dalgıç, teknisyen gibi.

GİRİŞİMCİ

Yetiştirilen ürünleri değerlendirip yeni üretim alanları oluşturan kişilere **girişimci** adı verilir.

Girişimci insanlar var olan ürünleri değerlendirmek için yeni iş alanları açar. Yeni mesleklerin ortaya çıkmasında etkili olurlar. Ekonomik faaliyetler; üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarından oluşur. Bu aşamaların hiçbiri, insan emeği olmadan gerçekleşemez. İnsanların geçinip ihtiyaçlarını karşılamaları için çeşitli meslekler oluşmuştur. İnsanların bir kısmı çalışanları oluştururken diğer bir kısmı da

işverenleri oluşturur. İşverenlere de girişim de denir. Hammaddelerin işlenip ürüne dönüşmesi için bir fabrikayı ise girişimciler tarım yaparak, para harcayarak kurar. Üretim yapabilmesi için üç temel ögenin bulunması gereklidir.

Giriřimcinin Özellikleri

- Organizasyon becerisine sahip olması
- Risk alması
- Fırsatları görebilmesi
- Tetikte olması
- Değer yaratması
- Azimli olma
- İçsel kontrol odağı
- Belirsizliğe tolerans
- İyimserlik
- Liderlik vasfına sahip olma
- Kendi kendini motive

Üretimin üç temel ögesi:

- Sermaye
- İnsan gücü
- Hammadde

Giriřimcilik, bir işi en başından başlayarak en üst seviyeye taşımaktır. Bu süreçte girişimcilerin doğru adımları atması gerekir.

Bu adımları sıralarsak:

Ne üreteceğine karar verme

Üretim yerine karar verme

Hazırlıklarını tamamlama

Üretime geçme

Kamber EKİNCİ

~ 43 ~

Ülkemizdeki girişimci iş adamlarından bir örnek:

"Şans, kader ve
kısmet, yararlanmasını
bilenler için vardır."

Sakıp Sabancı

Sakıp Sabancı (1933 - 2004)

7 Nisan 1933 tarihinde Hacı Ömer Sabancı ve Sadıka Sabancı'nın ikinci çocuğu olarak Kayseri'nin Akçakaya köyünde doğan Sakıp Sabancı, iş hayatına 1948 yılında, Akbank'ta stajyer memur olarak başladı. Üç yılını zatürre hastalığıyla geçirdi. BOSSA Un Fabrikası'nda veznedar olarak çalışmaya başladı. 1955 yılına gelince un

fabrikasının ticaret müdürü oldu. 2 sene sonra Türkan Civelek ile evlendi ve BOSSA Tekstil Fabrikasında Genel Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaya başladı.

1964 yılında Dilek adlı bir kız çocuğu sahibi olan iş adamı, aynı yıl Adana Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı oldu. 2 yıl sonra babası Hacı Ömer Sabancı'yı kaybetti ünlü iş adamı. Babasının ölümünden 1 yıl sonra kardeşleriyle birlikte "Hacı Ömer Sabancı Holding A.Ş."yi kurdu ve Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini üstlendi.

1970 yılında, ikinci çocuğu Metin'in zihinsel özürü olarak dünyaya gelmesi sebebiyle Sabancı, diğer insanlara yardım amacıyla, 1976 yılında Erol Sabancı Spastik Çocuklar Tedavi ve Eğitim Merkezi ile 1996 yılında Metin Sabancı Spastik Çocuklar ve Gençler Eğitim Üretim ve Rehabilitasyon Merkezini kurdu.

1974'de "Hacı Ömer Sabancı Vakfı (VAKSA)"yı kuran iş adamı, 1981'de Londra'da, Türk sermayesi ile yurtdışındaki ilk banka olan Ak International Bank'ı (Sabancı Bank Plc.) kurdu. Yine aynı yıl Amerika'da Houston'da ilk kez kalp kapakçığı ameliyatı oldu.

Üç sene sonra, 1984'de, Eskişehir Anadolu Üniversitesi tarafından ilk onursal doktorasını alan Sabancı, 1986'da TÜSİAD'ın Yönetim Kurulu Başkanı oldu. 1989'da babası Hacı Ömer Sabancı zamanında toplanmaya başlanan Resim ve Hat koleksiyonlarının sergilenmesi için SSCB Kültür Bakanlığı'nın daveti üzerine Moskova'da bir sergi açıldı. Bu sergi, sonraki yıllarda dünyanın en önemli müzelerinde sergilenecek "Altın Harfler: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi'nden Osmanlı Hat-Resim Koleksiyonu Sergisi" için bir mihenk taşı oldu. Yine aynı yıl Amerika - Houston'da ikinci kez kalp ameliyatı oldu.

1998'de "Altın Harfler: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi'nden Osmanlı Hat - Resim Koleksiyonu Sergisi" New York'ta Metropolitan Müzesinde sergilendi. Böylece Metropolitan Müzesinde sergilenen ilk özel koleksiyon ünvanına sahip oldu.

1999'da İstanbul'da, Sabancı Üniversitesi'ni açan iş adamı, 2001'de DuPont'un yüzde 50 - 50 ortaklığıyla 4 kıtada toplam 16 fabrika ile faaliyet gösteren "DUPONTSA" ve "DUŞA INTERNATIONAL" şirketlerini kurdu. Fransız Hükümeti, "Altın Harfler" koleksiyonunun "Louvre Müzesi"nde sergilenmesini gerçekleştirerek, Fransız - Türk kültür ilişkilerine yaptığı katkılar ve Fransa'nın önde gelen şirketlerinden Danone, Carrefour ve BNP ile sürdürdüğü başarılı ortaklıklarından dolayı, Elysee Sarayı'nda yapılan törenle, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac tarafından Sakıp Sabancı'ya şeref nişanı takdim edildi.

10 Nisan 2004 tarihinde tedavi gördüğü Amerikan Hastanesinde şiddetli akciğer enfeksiyonundan vefat etti.

Kamber EKİNCİ

~ 44 ~

5. ÜNİTE : GERÇEKLEŞEN DÜŞLER

BULUŞLAR VE TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Mucit; yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kişiye mucit denir.

Buluş(İcat), bir şeyi ilk kez ortaya koymaya veya icat edilmeye denir.

Buluşlar, insanoğlunun ihtiyaçlarını karşılama ve karşılaştığı problemleri çözme gayret ve merakından doğmaktadır. Bununla beraber, planlı ve sürekli bir çalışma gerekmektedir.

Buluşlar ve icatlar insan yaşamını kolaylaştırır ve değiştirir.

Teknoloji bilimsel bilgilerden yararlanarak insan oğlunun ihtiyaçlarına uygun alet ve araçların yapılması ya da üretilmesi için gerekli bilgi ve yetenektir.

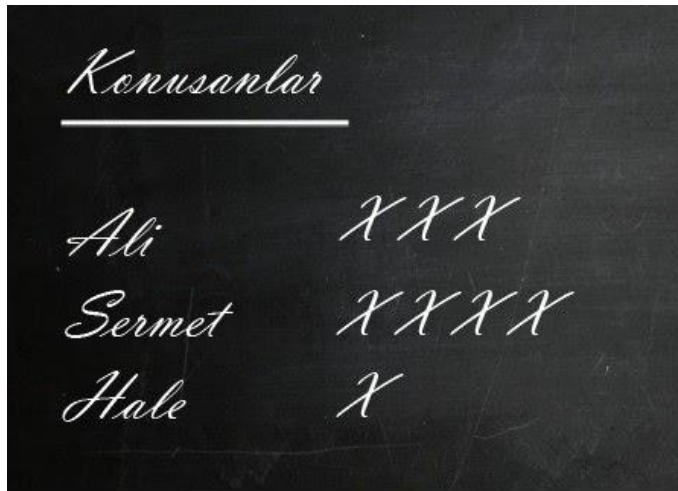
Bilim ve teknoloji arasında sıkı bir ilişki vardır. Buluşlar, teknolojik gelişmeler sayesinde zamanla gelişmiş ve işlevleri artmıştır.

Buluşların çok azı tesadüf sonucu ya da aniden ortaya çıkmıştır. Buluşların ortaya çıkması için insan oğlunun belli bir bilimsel ve teknolojik birikime sahip olması gerekmiştir. Günümüzde buluşların çoğu, daha önce yapılan çalışmaların, birikimlerin ve aletlerin geliştirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

BULUŞLARIN HAYATIMIZA ETKİLERİ:

1. Olumlu Etkileri:

Kara Tahta

Akıllı Tahta

Günlük hayatımızda pek çok teknolojik buluşu kullanmaktayız. Bu buluşlar iletişimden sağlığa, eğitimin ulaşım, beslenmeden eğlenceye kadar bir çok alanda yaşamımızı kolaylaştırmaya devam etmektedir.

Kamber EKİNCİ

~ 45 ~

İnsanlar, yeryüzünde var oldukları ilk çağlardan itibaren çevresini incelemeye ve ondan yararlanmaya çalışmıştır. Beslenebilmek için büyük çabalar sarf etmişlerdir. İlk çağlarda insanların kullandığı aletleri taşları yontarak yapmışlardır.

Ancak, yıllar geçtikçe alet yapma tekniklerini geliştirmişlerdir. Taş aletlerin bir ucu kesme işlemleri için sivriltip diğer ucunu ise elle tutmak için yontmuşlardır.

Göçebe hayatı terk ederek yerleşik geçen insanlar evler, köyler ve şehirler kurmuşlardır.

Toprağı ekmeyi öğrenmiş. Buğday, arpa, mısır, mercimek gibi tahılları yetiştirip beslenmelerinde kullanmışlardır. Koyun, keçi, sığır ve at gibi bazı hayvanları evcilleştirmişlerdir.

İnsanlık tarihinin en önemli buluşu ateştir. Ateşin bulunmasıyla birlikte, insanlar yemek pişirme, ısınma gibi pek çok alanda ateşi kullanmaya başlamışlardır.

İnsanların ilk önemli buluşlarından biri de tekerlektir.

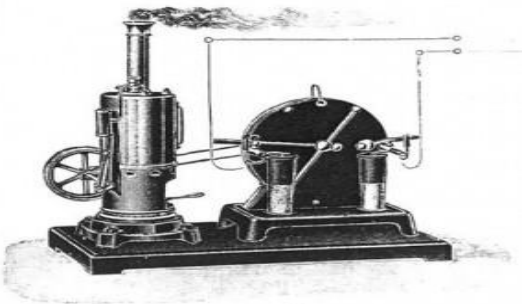
Tekerlek ilk olarak çömlekçi çarkı olarak kullanılmıştır. Tekerlekli arabaların yapılması insanların yaşamında büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Tekerlekle birlikte insanların yaşamını kolaylaştıran pek çok araç bulunmuştur. Bu araçlar zamanla geliştirilmiş ve günümüzdeki bilgi ve teknoloji seviyesine ulaşılmıştır.

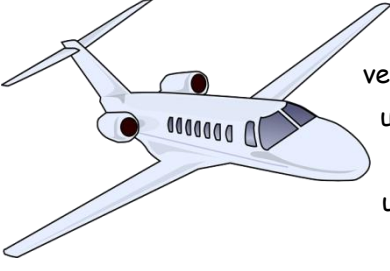
Elektrik de önemli buluşlardan bir diğeridir. İlk insanlar geceleri aydınlanmak için ateş yakmışlardır. Daha sonra gece aydınlanmalarında mum ve gaz yağı kullanmışlardır.

Petrolün bulunması ile gaz lambası ve lüks gibi aydınlatma araçları bulunmuştur. Aydınlatma alanındaki en önemli buluş ise **Edison**'un elektrikle çalışan **ampulü** bulması ile olmuştur.

İnsanlar elektrik ve ampul sayesinde evlerini ve iş yerlerini geceleri de aydınlatmaya başladılar. Bu sayede işlerini gece de yapma olanağı elde ettiler.

Sanayi alanında yapılan en büyük buluş, buhar makinesinin icadı olmuştur. Buhar gücünün makinelerde kullanılmasıyla sanayi çağı başlamıştır. Bu sayede geliştirilen gemi, otomobil, uçak yapımı ticaret ve ulaşımda büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Ulaşım da teknolojik gelişmeler sağlayarak insanların zamanı daha verimli kılmaya başlamışlardır. Büyük yollar, su kanalları, köprüler yaparak ulaşımda büyük kolaylıklar sağlamışlardır. Eskiden aylarca at üstünde giderek ulaşabildiği bir yere günümüzde uçakla birkaç saat sonra ulaşabilmektedir.

Bilgisayar ve internetin keşfedilmesi ile bilgi çağı başlamıştır. Bilgisayarlar da bilgiyi depolama, internet ile de kısa sürede bilgiyi paylaşma ve aynı zamanda bu bilgilere ulaşma olanakları da arttı. Giderek artan insan nüfusunun barınması için dev apartmanlar yapıldı. Bu apartmanların ısınması için kalorifer sistemleri kuruldu.

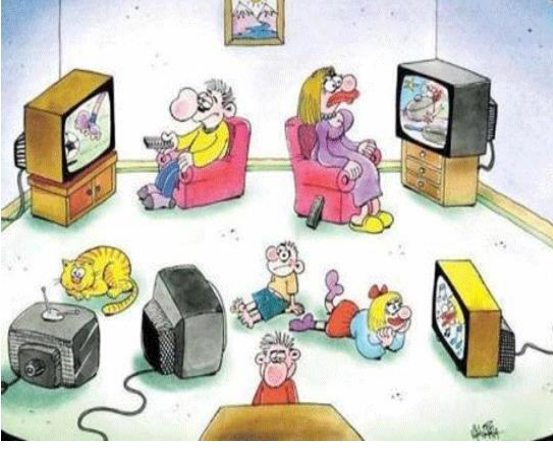
Evimizde kullandığımız teknolojik aletler hayatımızı hiç düşünemediğimiz kadar kolaylaştırmaktadır. Örneğin fırında hazırladığımız bir yemek pişerken, aynı zamanda ortaya çıkan bulaşıkları bulaşık makinesinde yıkayabiliyoruz. Bulaşıklar yıkılırken televizyon izleyebiliyor ya da bulaşıklar yıkılırken, yemek pişerken elbiselerimizi ütüleyebiliyoruz. Buradan da anlaşılıyor ki evde kullandığımız teknolojik aletler hayatımızda çok büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Günümüzde sağlık alanında da bir çok buluş ve icatları görmekteyiz.

İnsanların yakalandıkları hastalıkların tedavisi ya da teşhisi için sağlık çalışanları bir çok teknolojik aletleri kullanmaktadır. Örneğin, doktor bizi muayene ederken stetoskop kullanır. **Röntgen** veya **MR cihazı** ya da **tahlil** makineleri yardımı ile hastalığımıza teşhis konulur. Ayrıca günümüzde ameliyatlarda da bir çok teknolojik gelişmeler takip edilmektedir. Hastalığımızın tedavisinde kullandığımız **ilaçlar** da olumlu buluş ve icatlardandır.

2. Olumsuz Etkileri:

Günlük yaşamımızda buluş ve icatları sık sık kullanırız.

Buluş ve icatların olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz yanları da vardır.

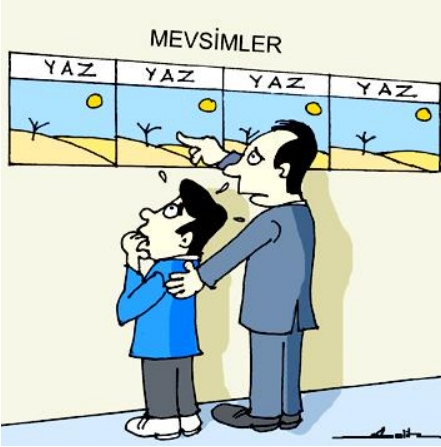
Teknolojinin zararları, teknolojiden yararlanma durumuna göre değişmektedir.

Bilgisayar başında çok fazla zaman geçirirsek göz ve beden sağlığımız bozulabilir. Arkadaşlık ve aile içi iletişimde olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Sosyal yönümüz gelişmeyebilir.

Otobüs, uçak, metro, otomobil, motosiklet gibi bir çok ulaşım araçları hayatımızın her alanına girmeye başlamıştır. Bu taşıtlarda sürekli teknolojik gelişmeler olmaktadır. Ancak bu araçları kullanırken kurallara uymadan ve çok hızlı kullanırsak kazalara neden olabilir. Bu da can ve mal kaybına yol açmaktadır. Ayrıca, ulaşım araçları havayı, toprağı ve suyu kirletmekte ve gürültü kirliliğine yol açmaktadır.

Evimizdeki elektrikli araçları doğru kullanmadığımızda hayatımız tehlikeye girebilir.

Savaş uçakları, atom bombası vb. buluş ve icatların olumsuz yanlarından. İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'ya atılan atom bombası yüz binlerce insanın birkaç dakika içerisinde ölümüne yol açmıştır.

Yapılan büyük yollar ve hava kirliliği ormanların yok olmasına neden olmaktadır. Ormanlarla birlikte pek çok canlı türü de yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Teknolojinin yol açtığı **küresel ısınma ve iklim değişikliği** nedeniyle bir çok hayvan türünün nesli tükenmek üzeredir.

Teknolojinin neden olduğu kirlilik insan sağlığını da tehdit etmektedir. Hava, su ve toprağın kirlenmesi başta astım ve çeşitli kanser türleri olmak üzere pek çok hastalığın artmasına neden

olmuştur. Bu yüzden insanların sağlık harcamaları da artmaktadır.

Hayatımızı hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyen buluş ve icatlarda vardır. Örneğin, cep telefonları iletişim alanında insanlara kolaylık sağlar. Fakat uzun süre kullanıldığında yaydığı radyasyon nedeniyle insan sağlığına zarar verir. Televizyon, izlendiğinde gözlerimizi Kredi kartları hayatımızı kolaylaştıran teknolojik gelişmelerinden birisidir. Ancak gelirimizin çok üzerinde harcama yapmak, ekonomik durumumuz, ruh

sağlığımız ve aile hayatımızda çok büyük sıkıntılar ortaya çıkarabilir.

İlaçlar doktor tavsiyesi ile kullandığımızda olumlu etkisi görüldüğü gibi, doktor tavsiyesi olmadan her aklımıza geldiğinde kullandığımızda sağlığınıza zarar verebilir.

MUCİTLER VE BİLİM ADAMLARI

Bilim: Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak sonuçlar çıkarmaya çalışan düzenli bilgidir.

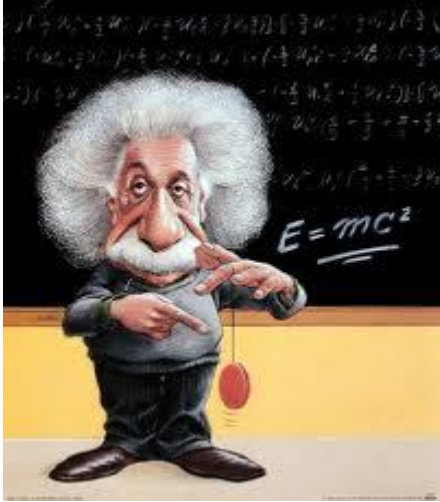
Bilim Adamı: Bir soruna çözüm bulmak için harekete geçen kişidir.

Bilim İnsanın Özellikleri:

- İyi bir gözlemcidirler.
- Şüphecidirler. Olup biteni olduğu gibi kabul etmezler.
- Eleştiricidirler ve eleştiriye açıktırlar.
- Meraklı, sorgulayıcı ve araştırmacıdırlar.
- Sabırlı ve kararlıdırlar. Bu nedenle çalışmalarını, sonuca ulaşıncaya kadar sürdürürler.
- Planlıdır. Zamanı verimli kullanırlar.
- Tarafsız(gerçekçi) ve önyargısızdırlar.
- Geniş bir hayal ve yorumlama gücüne sahiptirler. Düşünüp yeni fikirler üretirler.
- Gerçeklerden ödün vermeden savunurlar.
- Hata yapmaktan korkmazlar.

Bilim insanı bilimsel bir çalışma yaparken şu basamakları izler:

- Merak ettiği araştırmanın başlangıcında problemi belirler.
- Problemlle ilgili olayları izler, gözlem yapar.
- Problemlle ilgili deneyler yaparak küçük sonuçlar çıkarır, tahminlerde bulunur.
- Bulunduğu sonuçlarla ilgili genelleme yapar, ilkeler bulur.
- Bulunan ilkeleri yeni deneylere uygulayıp doğruluğunu kanıtlar. Eğer kesin sonuçlara ulaşırsa bu tüm dünyada kabul edilir, kanunlaşır.

Bilim insanları hedeflerine uzun araştırmalar ve çalışmalar yaparak ulaşmışlardır. Her çalışma olumlu sonuçlanmış veya bazı çalışmalar sonunda farklı buluşlara ulaşılmıştır.

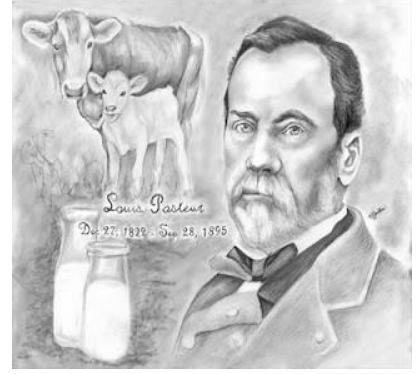
Bilim insanları, sahip oldukları bilgilerle yetinmeyip problemin çözümüne yönelik değişik kaynaklardan bilgi toplamayı da ihmal etmez. Başka bilim adamlarının görüş ve bulgularından da yararlanırlar. Doğru yöntemleri bulmaya çalışarak zaman kaybını en aza indirmeye çalışırlar.

BİLİMİN ÖNCÜLERİ:

Thomas Edison: Bini aşkın buluş yapan; elektrik ampulünü, fonografi ve film gösterme makinelerini geliştiren Amerikalı mucittir. Havası boşaltılmış bir ortamda ışık yayan ve düşük akımla çalışan **ampul** yapmayı başarmış bir bilim adamıdır.

Louis Pasteur: Fransa da doğmuş bu bilim adamı fizik, kimya ve tıp alanındaki çalışmaları ile tanınmıştır. İnsan ve hayvanlarda görülen

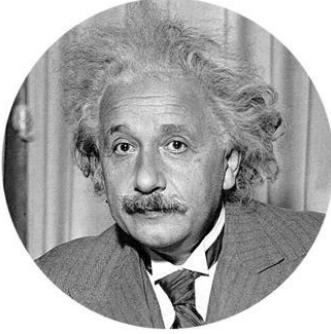

şarbon, tavuk kolerası ve kuduz hastalıkları ile, bağışıklık mekanizması ve aşı hazırlama teknikleri üzerinde çalışmıştır. **Pasteur'un tüm dünyada tanınmasını sağlayan buluşu ise kuduz aşısıdır.** Kuduz aşısı diğer aşılarda da önünü açmıştır.

Madam Curie: Polonyalı ünlü kadın fizikçidir. Kanser hastalığını tedavi eden radyoaktivite ışınlarını bulmuştur. Bilim dalında Nobel Ödülü'nü iki kere alan ilk bilim insanı olmuştur.

Guglielmo Marconi: İtalya'da doğan bu bilim adamı ilk başarılı telsiz telgraf sistemini geliştirmiştir.

Kısa dalga radyo iletişimi üzerinde yaptığı çalışmalarla modern radyo yayıncılığının gelişmesini sağladığından, **radyonun babası** olarak tanınmıştır.

Albert Einstein: Yüzyılımızın önemli isimlerinden birisidir. O, ilk defa Galileo tarafından dile getirilen fakat kendisinin geliştirdiği İzafiyet Teorisi, ayrıca madde-enerji ilişkisini veren ünlü denklemi ile tanınmaktadır. Einstein, sadece iyi bir fizikçi değil aynı zamanda yetenekli bir matematikçiydi.

Isaac Newton: İngiltere'de doğmuştur. Fizik, matematik, astronomi alanlarında buluşlar yapan, büyük bir mucittir. Bilimin gelişmesine büyük katkısı olmuştur. Fiziğin en temel konularından biri olan madde-enerji arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaya çalışmıştır. Aynalı teleskopu geliştirmiştir. Evrensel kütle çekim kanununu ortaya atmıştır.

Galileo: Fizik, matematik ve astronomi gibi konularda çığır açan çalışmalar yapmış ve ilgisi daha çok hareket üzerine yoğunlaşmıştı. Teleskopu astronomik alanda kullanan ilk bilim adamıdır. Güneşi gözlemlemiş ve Güneş üzerinde bulunan gölgelerin Güneş'in üzerinde yer alan lekeler olduğunu kanıtlamıştır. Kısaca, 30 kez büyüyen teleskopu yaptı. Termometreyi, sarkacı buldu.

Pascal: Küçük yaşta kendini gösteren bir deha örneğidir. Henüz 12 yaşında iken, hiç geometri bilgisine sahip olmadığı halde daireler ve eşkenar üçgenler çizmeye başlayarak, bir üçgenin iç açılarının toplamının iki dik açıya eşit olduğunu bulmuştur. 16 yaşındayken geometri ve fizik kitapları yazmıştır. 19 yaşında ise aritmetik işlemlerini mekanik olarak yapan bir hesap makinesi icat etmiştir.

Alexander Graham Bell: Telefonun icat etmiştir. Graham Bell aslında, sağır insanların sessizliğini ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Bunu başaramadı ama telefonla birbirinden kilometrelerce uzaktaki insanların birbirlerini duymalarını sağlayan telefonu bulmuştur.

Alfred Nobel: Dinamitin mucidi olarak bilinir. Servetinin bir kısmını her yıl insanlığa hizmette bulunanlara sunulmasını vasiyet etti. Bu

ödülleri fizik, kimya, tıp yada fizyoloji, edebiyat ve barışa hizmet olmak üzere toplam beş dalda verilmektedir. 1900 yılında İsveç Hükümeti Nobel Vakfı'nı kurdu. Bu yıldan sonra da Nobel ödülleri düzenli olarak verilmeye başlandı.

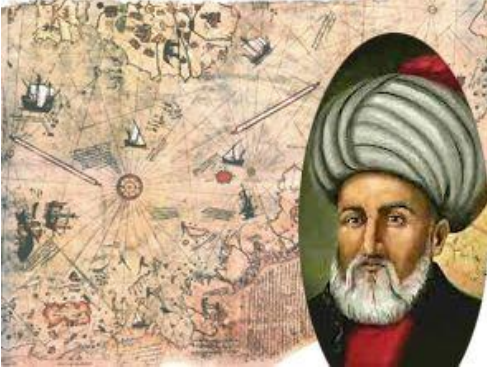
Samuel Morse: 1836'da çalışan ilk telgraf örneğini bitirdi. Morse ayrıca bir su kütlesi üstünden, demiryolu altından ve iletken herhangi bir şeyden sinyal gönderebilen radyo telgrafın icadına öncülük etti. Kendi adını verdiği bir telgraf kodu tasarladı.

Alexander Fleming: Öldürücü bakteriyel hastalıklarla savaşabilen ilk antibiyotik olarak tarihe geçen "penisilini" bulmuştur.

Wilhelm Conrad Röntgen: Röntgen adı X- ray ışınlarının keşfederek sağlık alanında büyük bir buluş gerçekleştirmiş bilim adamıdır.

Charles Francis Richter: Bugünde kullandığımız depremin şiddetini(büyükliğini) ölçmeye yarayan, kendi adıyla anılan "Richter Ölçeğini" geliştirmiştir.

Önemli Türk-İslam Bilim İnsanları

Piri Reis: Eşsiz bir harita ve deniz bilimleri üstadı olmasının yanı sıra, Osmanlı tarihinde izler bırakmış kaptandır. **1513 tarihli ilk dünya haritasını çizdi.** Derlediği denizcilik notlarını bir Denizcilik Kitabı(seyir kılavuzu) olan Kitab-ı Bahriye'de bir araya getirdi.

Farabi: Doğa bilimleri ve felsefe tarihi alanında yaklaşık 100 eser yazdı. Felsefe ve mantık alanında yaptığı çalışmaları ile büyük ün kazanmış bir bilim adamıdır.

İbn-i Sina(lokman hekim):

Felsefe, matematik, astronomi, fizik, kimya, tıp ve müzik gibi bilgi ve beceri gerektiren çeşitli alanlarda çalışmalar yapmıştır. "**Tıbbın Kanunu**" adlı eseri XII. Yüzyılda Latince'ye çevrildi. İbn-i Sina 700 yıl Avrupa'nın tıp hocası oldu.

Cahit Arf:Şu anda kullandığımız 10 liraların arkasında fotoğrafı yer alan Cahit Arf, dünyaca ünlü bir matematikçimizdir. Kendi adıyla bilinen matematik kuramları ile dünya çapında tanınır.

Kamber EKİNCİ

~ 52 ~

Prof. Dr. Gazi Yaşargil:

1925'te Diyarbakır'da doğmuş Türk bilim adamıdır. Beyin ve sinir sistemleri üzerine yaptığı çalışmalarla tıp alanında çok önemli buluşlar gerçekleştirmiştir. Microcerrahiyi beyinle ilgili hastalıklarda uygulayarak çok zor ve hassas bölgelerdeki tümörlerin alınabileceğini kanıtlamıştır. Bu başarılarından dolayı **Dünya Beyin Cerrahları Birliği** tarafından "**yüzyılın adamı**" seçilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Öz: 1960'ta Konya'da doğmuştur. Kalp- damar cerrahıdır. Kalp ve damar hastalıkları üzerinde yaptığı çalışmalardan dolayı "**yılın doktoru**" seçilmiştir. Mehmet öz halen Amerika'da meslek yaşantısını devama ettirmektedir.

Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu:

1935 yılında doğan Oktay Sinanoğlu kimya ve biyoloji alanında çalışmaları bulunan bilim insanımızdır. 50 yıldır çözilemeyen bir matematik kuramını bilim dünyasına kazandırarak 28 yaşında profesör unvanını aldı.

ATATÜRK'ÜN BİLİM VE TEKNOLOJİYE VERDİĞİ ÖNEM

Kendi yer altı ve yer üstü kaynaklarını işleyip, kazanca dönüştüremeyen, kendi toprağını ekemeyen, kendi sanayisini kuramayan devletler, kesinlikle gelişemez. Atatürk bu gerçeği bildiği için

"Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir" ve

"İlim, fen ve uzmanlık nerede varsa, sanayi nerede varsa gidip, öğrenmeye mecburuz. Bilim ve teknik nerede ise oradan alacağız ve herkesin kafasına koyacağız. Bilim ve teknik için kayıt ve şart yoktur." demiştir. Ona göre bilimin milleti yoktur. Daima bilimsel ve teknolojik gelişmelerin takipçisi olmamızı öğütlemiştir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkabilmesi ve çağı yakalayabilmesi yolunda en gerçek yol göstericinin bilim ve fen olduğunu söylemiştir. Atatürk bilime ve teknolojiye önem verdiğini sadece sözleriyle değil, bu alanda yapmış olduğu bir takım uygulamalarıyla da göstermiştir.

- 1936-1937 yıllarında kendi eliyle "Geometri" adlı bir kitap yazmıştır.
- 1933'te ziraat(tarım) alanında bilimsel çalışmalar ve gelişmeler yapmak üzere **Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü** kuruldu.
- 1935'te yer altı kaynaklarının araştırılması için Maden tetkik Arama Enstitüsü (MTA) ve Etibank kurulmuştur.
- İlköğretim devlet eliyle zorunlu ve parasız hale getirilmiştir. Her yaştan kişiye okuma-yazma öğretmek amacıyla "**Millet Mektepleri**" açılmıştır.
- 1932'de **Türk Dil Kurumunu** kurdurmuştur.
- Mesleki ve teknik eğitime önem verilerek erkek ve kız sanat ve meslek okulları açılmıştır.
- 1935'te Ankara **Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi** açılmıştır.
- 1925'te "**İstikbal göklerde**" diyerek **Türk Hava Kurumu**'nun kurulmasını sağlamıştır.

BİLGİ KAYNAKLARI

Bilgi edinmek amacıyla kullandığımız yayınlara bilgi kaynakları denir. Günlük gazeteleri okuyarak dünya ve ülkemizde olup biten siyasi, ekonomik, politik, sanat, spor ve bilimsel gelişmelerle ilgili haber, bilgi, değerlendirme ve görüşleri takip edebiliriz. Ancak gazetelerde yer alan yazı ve resimleri yeterli görmediğimiz durumda dergi, kitap, ansiklopedi, internet gibi kaynaklardan daha geniş bilgi edinebiliriz. Günümüzde internet, bilgi edinmede kullanacağımız en hızlı iletişim araçlarından biridir. İnternet doğru kullanıldığında çok önemli bir bilgi kaynağıdır.

Bilgi edinmek üzere başvuracağımız diğer kaynaklar ise şunlardır:

Araştırma ve Kaynak Kullanma Yöntemi:

- . Konunun sınırları ve konuyla ilgili kaynaklar belirlenir.
- . Kütüphanelerden ve internetten faydalanarak gerekli bilgiler toplanır.
- . Araştırma raporu düzenlenir.
- . Araştırma sonunda yararlanılan kaynaklar belirtilir. Aksi taktirde Telif hakkı doğar.

Telif sözcüğü, kitap yazmak; resim, heykel ya da beste yapmak; güzel bir sanat eseri meydana getirmek anlamına gelir. **Telif hakkı** ise bir fikir veya sanat eserini meydana getiren kişinin, bu eserden doğan haklarının tümü demektir. Bu hak devredilebilen bir haktır.

KAYNAKÇA NASIL YAZILIR?

Okulda bizlere verilen araştırma ödevlerini hazırlanırken ders kitabı dışında; ansiklopedi, kitap, dergi gibi kaynaklardan yararlanabiliriz. Bu yaralandığımız kaynakları ödevimizin en arka sayfasında "Kaynakça" bölümünde göstermeliyiz. **Kaynakça bölümünde:**

- Yazarın adı soyadı
- Kitabın adı
- Kitabın yayınevi
- Basıldığı yer ve tarihi yazılır.

2 Kaynakça

[1] M.Moris Mano: *Digital Design*, Prentice Hall Inc., New Jersey, 2007.

6. ÜNİTE: TOPLUM İÇİN ÇALIŞANLAR

TOPLUMSAL İHTİYAÇLARIMIZ

Toplum: Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümüdür.

İnsan toplum içinde doğar, yaşar ve büyür. Bu esnada bebekliğimizden yaşlılığımıza kadar bir çok şeye ihtiyaç duyarız. Bunlardan bazılarını kendimiz tek başımıza karşılayabiliriz. Ama bazılarını başkalarından yardım alarak karşılayabiliriz. İnsan için bu bir zorunluluktur. Çünkü insan dayanışma ve yardımlaşma içinde olmak zorundadır

Yalnızca insanlarla bir araya gelerek giderebileceğimiz ihtiyaçlarımıza **temel ihtiyaçlar** denir. Temel ihtiyaçlar insan yaşamı için son derece gerekli olan, olmadığında sıkıntısı çekilen

şeylerdir.

İnsanların, yaşamlarını daha iyi sürdürebilmesi, bazı temel ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. Bu temel ihtiyaçlar:

Beslenme, Sağlık,

Giyinme, Eğitim,

Barınma, Adalet,

Güvenlik, Yaşanabilir bir çevredir.

Bu temel ihtiyaçlarımız aynı zamanda en doğal haklarımızdır.

Temel ihtiyaçlarımız dışında eğitim, sağlık, güvenlik, ulaşım gibi toplumsal yaşamdan doğan ihtiyaçlarımız da vardır. Ayrıca karşılandığında mutluluk duyacağımız sosyal ihtiyaçlarımız da vardır. Dinlenme, eğlenme, gezme, kitap okuma gibi...

İhtiyaçlarımızı tek başımıza karşılayamayız. Bunun için insanların yardımlaşması ve iş bölümü yapması gerekmektedir. Bu durum çeşitli mesleklerin ve bu mesleklere sahip insanların çalıştığı kuruluşların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Günümüzde toplumun temel ihtiyaçlarını devlet(resmi) ve sivil toplum kuruluşları birlikte karşılamaktadırlar. Toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak öncelikle devletin görevidir.

Kamber EKİNCİ

~ 56 ~

DEVLET VE DEVLETİN GÖREVLERİ:

İnsanların toplum hâlinde yaşamaya başlamaları bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Toplumu oluşturan bireyler arasındaki anlaşmazlıklar ve güçlü olanların zayıflara haksızlık yapması bu sorunların

en önemlilerini oluşturmuştur. Toplum yaşamını tehdit eden bu sorunların çözümü için güçlü bir otoriteye ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç **devlet** denilen kurumun ortaya çıkmasını sağlamıştır. **Devlet:** Sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu siyasi olarak örgütlenmiş otoriteli düzendir. Devlet, görevlerini yerine getirmek için çeşitli örgütler oluşturmuştur. Bu örgütlere **resmi kurum** ya da **resmi örgüt** denilmektedir.

RESMİ KURUMLAR:

Devletin, toplumun eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, beslenme, sağlıklı bir çevre gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurduğu kurumlara "**resmi kurum**" denir.

Resmi kurumlar:

- Cumhurbaşkanlığı,
 - Bakanlıklar,
 - TBMM,
 - Mahkemeler,
 - Devlet okulları,
 - Devlet hastaneleri
 - Sağlık ocakları,
 - Nüfus müdürlüğü,
 - Valilikler,
 - Kaymakamlık,
 - Belediye,
 - Muhtarlık
- gibi kuruluşlar resmi kurumlardır.

Resmi Kurum Özellikleri:

- ✓ Masrafları (giderleri) devlet tarafından karşılanır.
- ✓ Çalışanların tek amacı topluma hizmet etmek, toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır.
- ✓ Çalışma şartları ve yöntemleri devlet tarafından belirlenir.
- ✓ Çalışanlar, hizmetlerinin karşılığında "maaş" denilen ücret alırlar.
- ✓ Çalışanlar arasında mevki(makam) ve görev farkı vardır.
- ✓ Resmi kurumlara kamu kurumları da denir. Çalışanlarına da "**kamu görevlisi**" ya da "**memur**" denir.

Kamber EKİNCİ

~ 57 ~

Toplumun Temel İhtiyaçlarını Karşılama İçin Kurulan Resmi Kurumlar:

1. Eğitim Kurumları:

Toplumumuzun eğitim ve öğretim ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulmuş kurumlarımızdır. Eğitim kurumlarımız Milli Eğitim Bakanlığıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı:

Eğitim sisteminin belirlenmesinde, Okullarda okutulacak derslerin müfredatının hazırlanmasını ve uygulanmasını, Okul ihtiyacı olan yerleşim yerlerini tespit ederek okul yapılmasını, Okulu olmayan köylerdeki çocukları da en yakın okula taşıyarak toplumun eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır.

Ülkemizdeki eğitim ihtiyacı şu eğitim kurumları tarafından sağlanmaktadır:

Kreşler ve anaokulları,
İlköğretim okulları,
Ortaöğretim kurumları (Liseler) Dershaneler ve sürücü kursları,
Üniversiteler,
Halk Eğitim Merkezleri,
Açıköğretim Okulları.

2. Sağlık Kurumları:

Her toplum için sağlığın önemli bir yeri vardır.

Sağlıksız nesillerin yaşadığı toplumlar ilerleyip kalkınamazlar. Bu nedenle ülkemizde de sağlığa önem verilmiştir. Devlet, topluma sağlık hizmeti vermesi için pek çok kurum oluşturmuştur. Sağlık kurumlarımız, insanların hastalıklardan korunması, teşhis ve tedavisi hizmetlerini vermek için kurulmuştur.

Bunların başlıcaları şunlardır:

- ❖ Sağlık Bakanlığı,
- ❖ Hastaneler,
- ❖ Sağlık Ocakları,
- ❖ Dispanserler,
- ❖ Sanatoryumlar,
- ❖ Tıp merkezleri,
- ❖ Sağlık evleri,
- ❖ Eczaneler,
- ❖ Doğum evleridir.

3. Adalet Kurumları:

Adalet, hakkın gözetilmesi ve yerine getirilmesi anlamına gelir. Haklı ile haksızın ayırt edilmesi adaletle sağlanır. Adalet karşısında güçlü ile güçsüz, zengin ile fakir eşit haklara sahiptir. Adalet, hukuk kurallarına göre bağımsız yargı sonucunda oluşur. Mahkemeler, vatandaşların birbirleriyle anlaşmazlıklarını çözmek, suçluları kanunlara dayanarak cezalandırmak amacıyla kurulmuşlardır.

Hakimler, savcılar, avukatlar; Adalet Bakanlığına bağlı olarak çalışırlar. Mahkemeler, karakollar, cezaevleri, Adli Tıp Kurumu, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay gibi kurumları vardır.

4. Güvenlik Kurumlarımız:

Devletin kuruluş amaçlarının başında güvenlik gelir. Toplumun iç ve dış çatışmalardan ve saldırılardan korunması devletin temel görevlerindendir.

Devlet pek çok güvenlik kurum oluşturmuştur.

Bunların başlıcaları şunlardır:

- ✚ İçişleri Bakanlığı
- ✚ Milli savunma Bakanlığı
- ✚ Türk Silahlı Kuvvetleri (Genelkurmay Başkanlığı)
- ✚ Polis Teşkilatı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Ülkemizde iç güvenliğin sağlanmasından **İç İşleri Bakanlığının** sorumluluğundadır. **Polis teşkilatı ve karakollar İçişleri Bakanlığına**

bağlıdır.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ: Ülkemizi, dış tehditlere karşı korumak Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevidir. Genelkurmay Başkanlığına bağlı Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığından oluşan askeri gücümüze "**Türk Silahlı Kuvvetleri**" denir. Türk silahlı Kuvvetlerinin birinci görevi Türk vatanını ve Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamaktır.

5. Sosyal Güvenlik Kurumları:

İnsanlar yaşamlarını devam ettirmek için çalışmak zorundadır. Ama hayat boyunca çalışmak, sağlıklı kalmak ve kimseye muhtaç olmadan yaşamak zordur. Bu nedenle çalışanların maaşlarının bir bölümü devlete bağlı sosyal güvenlik kurumlarına kesinti olarak ödenir. Bu parayla devlet çalışanlarının tedavi giderlerini karşılar.

Emekli olduklarında ise onlara ikramiye verilir, emekli maaşları ödenir, sağlık giderleri karşılanır.

Buna **sosyal güvenlik sistemi** denir.

Ülkemizde üç farklı sosyal güvenlik kurumu vardır. Bunlar:

Emekli Sandığı: Resmi kurumlarda çalışanların, sağlık, güvenlik gibi ihtiyaçlarını karşılayıp onları destekleyen kurumdur. Emekli Sandığı, devlet memurlarına hizmet verir.

Sosyal Sigortalar Kurumu: Resmi ve özel sektörün çeşitli alanlarında işçi olarak çalışan vatandaşların sosyal haklarını düzenleyen ve onlara hizmet veren bir kurumdur.

Bağ- Kur: Çiftçi, esnaf, zanaatkâr gibi kendi iş alanlarını kurup buralarda çalışan insanların sosyal haklarını düzenlemek için çalışır.

Bu üç kurum **Sosyal güvenlik Kurumu (SGK)** altında hizmet vermeye başladı.

6. Yerleşme ve Konut Edindirme(Barınma) Kurumları:

Kurulacak şehirlerin nerede kurulacağı, ev yapma izinleri, yolları, planlaması, bakıma muhtaç ve kimsesizlerin kalacak yerleri bu kurumlar tarafından yönetilir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı(TOKİ) ve belediyeler toplumumuzun yerleşme ve konut(ev) edinme sorumluluğunu üstlenmiş resmi kurumlarıdır.

Oteller, Huzurevleri, çocuk Esirgeme Yurtları gibi belli başlı kurumları da vardır.

7. Çevre İle ilgili Kurumlar:

T.C.
Orman ve Su İşleri
Bakanlığı

Ülkemizde çevre sorunlarının ortaya çıkmasını önlemek amacıyla devlet tarafından Çevre ve Orman Bakanlığı kurulmuştur. Yaşadığımız çevrenin düzeni, temizliği, ağaçlandırılması gibi çalışmalar bu bakanlığın sorumluluğundadır. Çevre sorunları bu bakanlığa bağlı birimler tarafından çözülmeye çalışılır.

Ülkemizin tarihi ve kültürel varlıklarının korunmasını ve ülke turizminin geliştirilmesi işini de Kültür ve Turizm Bakanlığı üstlenmektedir.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, devlet Meteoroloji İşleri genel

Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı gibi kurumları vardır.

Çevre temizliği ve düzeni, park ve bahçelerin bakımı, çevrenin korunması gibi konularda **belediyeler** önemli görevler üstlenir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Günümüzde toplumun ihtiyaçlarının karşılaması sadece devleti görevi olmakta çıkmıştır. Çeşitli konularda duyarlı bireyler bir araya gelerek eğitim, sağlık, çevre, kültür, insan hakları, bilim ve teknoloji gibi toplumu temel ihtiyaçlarının karşılaması ve çeşitli sorularına çözüm bulabilmek amacıyla sivil toplum örgütleri kurmaktadır.

Demokratik toplumlarda tüm ihtiyaçları devlet tek başına karşılayamaz. Bu nedenle insanlar bir araya gelerek dernek, vakıf ve sendikalar kurarlar. Bunlara **Sivil Toplum Kuruluşu (STK)** denir.

Sivil toplum kuruluşları toplumun birlik, beraberliği ve yardımlaşmasında önemli rol oynar. Toplumun farklı kesimleri yardım etme, yardım alma amacıyla bir araya gelerek birlik ve beraberlik örneği sergilerler.

Sivil toplum örgütlerinin en önemli özelliği hizmetin para karşılığında değil de gönüllü olarak yapılmasıdır.

Sivil toplum kuruluşları **dernek, vakıf, sendika, birlik, oda** adları altında faaliyet gösterirler.

İnsanlar sivil toplum kuruluşlarına üye olup faaliyetlerine katılabilirler. Çalışmalara maddi ve manevi katkılarda bulunabilirler. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarını desteklemek için üye olmak şart değildir. Hayırsever insanlar istediği zaman istediği sivil toplum kuruluşuna yardımda bulunabilirler.

Sivil: Resmi olmayan, doğrudan devlete ait olmayan her şey anlamında kullanılan bir terimdir.

Sivil Toplum: Devlet kuruluşlarına bağlı olmadan, halkın kendi içinde gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturduğu topluluk anlamına gelmektedir.

Oda: Serbest meslek sahiplerinin (esnaf ve sanatkarların) bir araya gelerek kurdukları mesleki dayanışma kuruluşlarıdır. Sanayi Odası, Şoförler Odası, Ticaret Odası gibi.

Sendika: İşçi, işveren ve memurların hak ve kazançlarını korumak için kurulan dayanışma birlikleridir.

Dernek: Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluğa dernek denir. Sakatlar Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi.

Örgüt: Ortak bir amaç veya bir işi gerçekleştirmek için bir araya gelen kurum ya da kişilerin oluşturduğu birliğe **örgüt** denir. Yeşil Barış Örgütü (Greenpeace), Birleşmiş Milletler Örgütü gibi

Vakıf: Bir hizmetin, bir işin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmi bir yolla ayrılarak bir kimse tarafından bırakılan mülk veya para ve bu hizmeti yapmak için oluşturulmuş (hayır) kurumlarıdır.

Türk Eğitim Vakfı, Tema Vakfı gibi.

Sivil Toplum Örgütünün Özellikleri:

Gönüllülük esasına göre çalışırlar. i Çalışanların tek amacı topluma hizmet etmek, toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır. i Çalışanlar, hizmetlerinin karşılığında ücret almazlar.

Çalışanlar görevlerini yaparken ast- üst ilişkisi içinde çalışmazlar. Her birey diğerleriyle dayanışma içindedir ve yardımlaşma ön plandadır. Devletin katkısı yoktur. Ancak örgütlenmelerini ve faaliyetlerini devletin koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleştirirler. Devletin yetersiz kaldığı hizmetlerde halkın yararına çalışmalar yaparlar. Masraflarını (ihtiyaçlarını), çalışmalara destek veren üyelerin bağışlarıyla karşılarlar. Oda, sendika, dernek veya vakıf adı altında faaliyet gösteriler.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE RESMÎ KURUMLARIN FARKLI VE BENZER YÖNLERİ

Farklı Yönleri:

- ❖ Sivil toplum kuruluşlarına katılım gönüllü; resmi kurumlara zorunludur. i Sivil toplum kuruluşlarında çalışma ücretsiz; resmi kurumlarda çalışma karşılığında ücret alırlar.
- ❖ Sivil toplum kuruluşlarının mesai saatleri değişken olabilirken resmi kurumları sabittir. Çalışanları resmi tatil dışında çalışmak zorundadır.
- ❖ Resmi kurumların çalışanları arasında ast- üst ilişkisi varken sivil toplum kuruluşlarında birey diğerleriyle dayanışma içindedir ve yardımlaşma ön plandadır. Bir başka deyişle; ast-üst ilişkisi yoktur.

Benzer Yönleri:

- ❖ Sivil toplum kuruluşları da resmi kurumlarda kâr amacı gütmeyizler.
- ❖ Her ikisi de bireyin sorunlarıyla hem de toplumsal sorunlarla ilgilenirler.
- ❖ İkisinin de amacı topluma hizmet etmektir.
- ❖ Her ikisi de yasal kuruluşlardır.

ÜLKEMİZDE BAŞLICA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI:

Bir toplumda sivil toplum kuruluşlarının fazla ve çeşitli olması toplum için yararlıdır. Ülkemizde yakın amaçlarla çeşitli alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları vardır.

ETKİNLİK ALANLARI

- Eğitim
- Sağlık
- Yardımlaşma
- İnsan Hakları
- Doğal Afetler
- Bilim ve Teknoloji
- Çevre

1.Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)
- Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)
- Milli Eğitim Vakfı (MEV)
- Çağdaş Eğitim Vakfı (ÇEV)
- Türk Eğitim Vakfı (TEV)
- Özel Eğitime Muhtaç Çocuklara Yardım Derneği (ERAM)
- Türk Eğitim Derneği (TED)
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)
- Türkiye Can Çocuklar Eğitim Koruma ve Yaşam Vakfı (CANEV)

2.Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- Kızılay
- Yeşilay
- Türk Kalp Vakfı
- Türk Böbrek Vakfı
- Sigarayla Savaşanlar Vakfı
- Lösemili Çocuklar Vakfı
- Türk Diyabet Vakfı
- Fiziksel Engelliler Vakfı
- Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı

3.Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- Mehmetçik Vakfı
- Türk Hava Kurumu
- Kızılay
- Kimse Yok mu Yardımlaşma Derneği
- Darülaceze
- Can Suyu Yardımlaşma Derneği
- İnsani Yardım Vakfı
- Dost Eli Yardımlaşma Derneği

4.İnsan Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- İnsan Hakları Derneği
- Kadın Haklarını Koruma Derneği
- Sokak Çocuklarını Koruma Derneği
- Tüketicileri Koruma Derneği
- Umut Çocukları Derneği

5.Doğal Afetlerde İlk Yardım ve Arama Kurtarma Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- Kızılay
- AKUT (Arama Kurtarma Timi)
- Arama Kurtarma Araştırma Derneği
- Acil Tıp Derneği

6. Çevre Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- TEMA Vakfı (Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma Vakfı)
- Doğal Hayatı Koruma Derneği Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)
- Türkiye Çevre Koruma Vakfı
- Türkiye Tabiatını Koruma Derneği
- Deniz Temiz Derneği
- Türkiye Çevre Koruma ve yeşillendirme Kurumu (TÜRÇEK)
- Yeşil Barış Örgütü (Greenpeace)

7. Bilim ve Teknoloji Alanında Faaliyet Gösteren Kuruluşlar:

- Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV)
- Türk Zeka Vakfı (TZV)
- Tarih Vakfı
- Türkiye Bilişim Vakfı

Hayırseverlerin Kurduğu Vakıflar:

Hayırsever: Hiçbir maddi karşılık beklemezsiniz, toplumda ihtiyacı olan kişilere (yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara) iyilik ve yardım etmesini seven kişiye **hayırsever** denilir.

Koç Vakfı

Sabancı Vakfı

Kadir Has Vakfı

Ayhan Şahenk Vakfı

İzzet Baysal Vakfı

Eczacıbaşı Topluluğu

Anadolu Eğitim ve Sosyal Yardım Vakfı

**Vehbi Koç
Vakfı**

**SABANCI
VAKFI**

**KADİR HAS
VAKFI**
1991

7. ÜNİTE: BİR ÜLKE BİR BAYRAK

TOPLUMSAL YAŞAM VE YASALAR

Yeryüzünde birbirinden farklı pek çok toplum bulunur. Her toplumda da toplumsal yaşamı düzenleyen yasalar vardır. Eğer bu toplumsal yaşamı düzenleyen yasalar olmasaydı toplumda bir düzen oluşmazdı. Herkes kendi isteği gibi davranırdı. Başkalarını düşünmez, kendi çıkarları için çalışırdı. İnsanlar

birbirlerine zarar verirdi. Toplumsal yaşam çekilmez bir hâl alırdı.

Toplum yaşamını düzenleyen yasalar insanlar arasındaki ilişkileri de düzenler. Aile bireyleri olan ilişkilerimiz, çalışma yaşamındaki ilişkilerimiz ve çalışma biçimimiz, okuldaki ilişkilerimiz hep bu yasalara göre düzenlenir.

Toplumsal yaşamı düzenleyen yasalar yazısız ve yazılı kurallar olmak üzere ikiye ayrılır.

1. YAZISIZ KURALLAR:

Örfler, âdetler, gelenek ve görenekler, görgü kuralları, ahlak kuralları yazısız yasalardır. Bu kurallar toplum içindeki davranışlarımızı düzenleyen saygı ve sevgiyi temel alan kurallardır. Bu yasalar, kişilerin davranışlarını iyi-kötü, doğru- yanlış, olumlu-olumsuz olarak değerlendirirler. Bunlara uymayan kişiler toplum tarafından ayıplanır, kınanır. Onlarla kimse arkadaşlık etmez, konuşmak istemez. Bu kişiler yalnız kalır.

Bu kurallara uymayan kişiye devlet ceza vermez. Ancak bu kişilere toplum hoş gözle bakmaz, ayıplar ve dışlar.

YAZISIZ KURALLAR

örf

adet

görenekler

gelenek

ahlak kuralları

görgü kuralları

Kamber EKİNCİ

~ 66 ~

Yazısız kurallar:

Toplum içinde kendiliğinden doğar. Davranış biçimleri ile nesilden nesle geçer ve süreklilik kazanır. Toplumdan topluma değişiklikler gösterebilir.

Yazısız kurallardan bazıları şunlardır:

& Kendi haklarımızı korumak ve başkalarının haklarına saygılı olmak.

& Komşularımızla iyi geçinmek.

& Sokakta, otobüste yüksek sesle konuşmamak.

Örf ve Adet:

Toplumun bireylerden beklediği davranışlardır. Örf ve âdetler toplumun saygı duyulmasını istediği değerlerden oluşur.

Gelenek:

Bir toplumda, bir toplulukta saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlara **gelenek** denir.

Görenek:

En sade tanımıyla bir şeyi görüle geldiği gibi yapma alışkanlığı olan görenek, öteki sosyal alışkanlık gibi gerekli ve uygun görülenleri kapsar. Ama bunların mutlaka yerine getirilmesini istemez. Göreneğin örfe, âdet, geleneğe bakarak yaptırım gücü daha zayıftır.

Ahlâk:

Toplumun iyi ve doğru kabul edilen davranışları yapmak kötü ve yanlış kabul edilen davranışları yapmamaktır.

2. YAZILI KURALLAR:

Toplum hayatını düzenleyen yazılı hukuk kurallarıdır. Bunlar **anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik** adlarını alırlar. Bu hukuk kuralları, hem bireylerin birbirleriyle hem de devletle olan ilişkilerini düzenler. **Bunlar toplumdaki bireylerin uyması zorunlu olan kurallardır. Hiç kimse yasaların düzenlediği bu kurallara uymama hakkına sahip değildir.**

Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik yazılı kurallardandır.

Hukuk kuralları herkes için geçerli olan genel kurallardır. Kişilere göre farklı uygulanmaz.

Yazılı kuralları devlet koyar. Yurttaşlar bu kurallara uymak zorundadırlar. Uymayanlar devlet tarafından belirlenen suç özelliğine göre cezalandırılırlar.

Yazılı kuralları genel ve özel kurallara olmak üzere iki kısımda ele alabiliriz:

Genel Kurallar:

Toplumu oluşturan tüm bireylerin uyması gereken kurallardır. Hırsızlık yapmamak, başkalarının haklarını ihmal etmemek, başkalarının canına ve malına zarar vermemek, askerlik yapmak, vergi vermek gibi.

Özel Kurallar:

Kişinin içinde bulunduğu toplumun yaşayışını düzenleyen özel kurallardır. Okula giden bir öğrencinin okulda uyması gereken özel kurallar gibi.

Yazılı hukuk kurallarının başında **anayasa** ve **yasalar** gelmektedir.

ANAYASA:

Yazılı kuralların en önemlisi anayasadır.

Anayasa, bir devletin yönetim biçimini belirten, vatandaşların temel haklarını tespit eden yazılı belgedir.

Anayasa devletin temel kanunudur. Bu bakımdan yasa, tüzük ve yönetmeliklerden önce gelir. Hiçbir kanun anayasaya aykırı olamaz. Anayasa devletin temel niteliklerini tanımlar ve vatandaşların hak ve özgürlüklerini belirtir.

Yasa ise, devletin yasama organı tarafından anayasaya uygun olarak hazırlanmış, herkesin uymak zorunda olduğu yaptırıma bağlı kurallardır.

Anayasanın Özellikleri:

& Kısa ve öz olarak hazırlanmıştır. 177 maddesi vardır. Yaklaşık 180 sayfadır.

& Bütün konuların özüdür. Kanunlar anayasaya uygun olarak hazırlanır.

& Millet ya da milletin seçtiği temsilciler tarafından hazırlanıp kabul edilir.

& Vatandaşların temel hak ve görevlerini belirtir.

& Devletin nasıl yönetileceğini gösterir.

& Egemenliğin kim tarafından ve nasıl kullanılacağını açıklar.

Toplumun ihtiyaçları ve şartlar zamanla değiştiğinden dolayı anayasalarda da değişiklikler yapılabilir.

1921'DEN GÜNÜMÜZE ANAYASALARIMIZ:

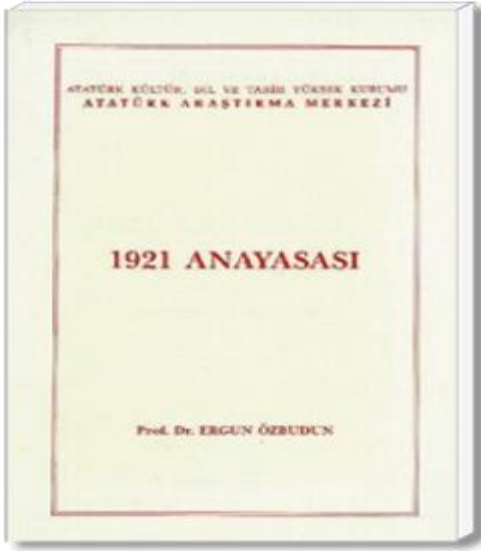
Cumhuriyet dönemi anayasal gelişmeleri başlığı altında sırasıyla;

The image displays four covers of the Turkish Constitution (Anayasa) from the Republic era, arranged chronologically from left to right. Each cover is shown within a white border on a blue background. Below each cover is a label in a white box with a blue border.

- 1921 Anayasası**: The cover is yellow with a red border. The title "1921 ANAYASASI" is printed in red. Below the cover is a label "1921 Anayasası".
- 1924 Anayasası**: The cover is blue with a white border. The title "1924 ANAYASASI" is printed in white. Below the cover is a label "1924 Anayasası".
- 1961 Anayasası**: The cover is brown with a white border. The title "Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası II" is printed in black. Below the cover is a label "1961 Anayasası".
- 1982 Anayasası**: The cover is red with a white border. The title "1982 TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI" is printed in white. Below the cover is a label "1982 Anayasası".

1921 ANAYASASI (TEŞKİLAT-I ESASİYE'Sİ)

^ Cumhuriyetin ilanından önce Kurtuluş Savaşı devam ederken kabul edilen bir anayasadır.

^ **Ayrıntılı olmayan kısa bir anayasa olup hak ve özgürlüklere yer vermemiştir.**

^ Yasama, yürütme ve yargı güçleri TBMM'de toplanmıştır.

(Güçler birliği)

^ Milli egemenlik ilkesinin kabul edildiği ilk anayasadır.

^ **Türk tarihinin en kısa süreli anayasasıdır.**

^ TBMM Başkanı aynı zamanda Devlet Başkanı'dır.

^ İlk ve tek yumuşak (kolay değiştirilebilir) anayasadır.

^ **Kuvvetler birliği** ilkesini benimsemiştir.

^ Hükümet, seçtiği vekiller tarafından yönetilir.

^ Seçimler iki yılda bir yapılır.

1924 ANAYASASI:

^ Cumhuriyet döneminin ilk anayasasıdır.

^ 36 yıl yürürlükte kaldığı için **en uzun süreli** anayasamızdır.

^ 1937 yılında Atatürk ilkeleri bu anayasaya girmiştir.

^ En uzun süreli anayasadır.

^ En çok değişiklik yapılan anayasadır.

^ Kişi hak ve özgürlükler tanınır.

^ Sosyal haklara yer verilmez

^ Devletin yönetim şekli cumhuriyettir.

^ Devletin dini İslam, başkenti Ankara ve dili Türkçe'dir.

^ Devletin başkenti, rejimi ve bayrağı değiştirilemez.

^ Yasama ve Yürütme yetkileri meclise aittir.

^ Yargı, bağımsız mahkemelerce yürütülür.

^ Seçimler dört yılda bir yapılır.

Not: Devletin dini İslam'dır maddesi 1928 yılında anayasadan çıkarıldı.

1961 ANAYASASI:

^ Temel insan hak ve özgürlüklerine en fazla yer veren anayasamızdır. Bu nedenle en özgürlükçü anayasamızdır.

^ **Yasama, yürütme ve yargı** organları (güçleri) birbirinden tamamen ayrılmıştır. Böylece "**Güçler Ayrılığı**" kesinleşmiştir.

^ Devletin "**sosyal devlet**" özelliği öne çıkartılmıştır.

1982 ANAYASASI:

^ Bugün kullandığımız anayasamızdır.

^ 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu özgürlüklerde kısıtlamaya gitmiştir.

^ İnsanların demokrasi bilinci geliştikçe, toplumsal ihtiyaçlara göre günümüze kadar birçok değişiklikler yapılmıştır. 1982'de kısıtlanan hak ve özgürlüklerin kapsamı giderek genişletilmiştir.

Anayasamızın değiştirilemeyecek maddeleri:

Devletin şekli

Madde-1: Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir. **Cumhuriyetin nitelikleri (özellikleri)**

Madde-2: Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, mili dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.

Devletin bütünlüğü, resmi dili, bayrağı, milli marşı ve başkenti

Madde-3: Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

Değiştirilemeyecek hükümler: Madde-4: Anayasamızın 1'inci maddesindeki devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki hüküm ile 2'inci maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3'üncü maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklifi verilemez.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel görevleri vardır. Devletin bu temel görevlerini yerine getirmesi için üç temel organ oluşturmuştur. Bunlara **yasama**, **yürütme** ve **yargı** organlarıdır.

YASAMA

YÜRÜTME

YARGI

Yasama Organı:

"**Yasama**" kanun yapma demektir. Anayasamızda yasama görevi **Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM)** verilmiştir.

TBMM millet tarafından seçilen 550 milletvekilinden oluşur. Milletvekili seçimleri 4 yılda bir yapılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev ve Yetkileri:

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak.
- Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek.
- Para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek.
- Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak.
- Genel ve özel af ilânına karar vermek

Yürütme Organı:

Yürütme, kanunlara uygun bir şekilde ülkenin yönetilmesi demektir. Anayasamıza göre yürütme görevi Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna aittir. Bakanlar Kurulunun başkanı başbakandır. **Cumhurbaşkanı:**

Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletinin birliğini temsil eder.

Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilir. Görev süresi beş yıldır. Bir kimse en fazla iki defa Cumhurbaşkanı seçilebilir. TBMM üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi için yirmi milletvekilinin yazılı teklifi gerekir.

Cumhurbaşkanının Görevlerinden Bazıları Şunlardır:

- Kanunları yayınlamak,
- Kanunları tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye geri göndermek veya Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,
- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek, başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek.
- Milletler arası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
- Genelkurmay Başkanını atamak,
- TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek.
- Yükseköğretim kurulu üyeleri ile üniversite rektörlerini seçmek,
- Yüksek yargı organlarının üyelerinin bir kısmını ya da tamamını seçmek.

Kamber EKİNCİ

~ 72 ~

Bakanlar Kurulu:

Bakanlar Kurulu, başbakan ve bakanlardan kurulur.

Başbakan:

Cumhurbaşkanınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından (genellikle seçimlerde en çok oyu almış siyasi partinin genel başkanı) atanır. Bakanlar Kuruluna başkanlık eder. Bakanlıklar arasında işbirliğini sağlar:

Bakanlıklar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olanlar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanınca atanır.

Her bakan, başbakana karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden sorumludur.

NOT: Bakan olabilmek için milletvekili olma şartı olmamasına rağmen, başbakan olabilmek için milletvekili olma şartı vardır.

Yargı Organı:

Devletin **yargı görevi**, anayasamıza göre **bağımsız mahkemelerce** yürütülür. Mahkemeler bağımsızdır.

Hiçbir organ, makam, kurum veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere;

Emir ve talimat veremez, Genelge gönderemez, Tavsiye ve telkinde bulunamaz. Yasama ve yürütme organları da, mahkeme kararlarına uymak zorundadır.

Ülkemizde görev yapan yüksek mahkemeler şunlardır:

- Anayasa Mahkemesi
- Yargıtay,
- Danıştay
- Askeri Yargıtay
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
- Uyuşmazlık Mahkemesi
- Sayıştay

DEMOKRASİ VE YÖNETİM:

Demokrasi: Birbirinin düşünce ve davranışlarına hoşgörölü, toplum kurallarına saygılı, özgür ve yasalar önünde eşit olan insanların yaşam biçimidir. Ülkemiz demokrasiyle yönetilmektedir.

Sorunların her zaman kurallarla ve kurumlarla çözüm bulunması gerekmez. Sorunları dile getirmek, sorunun çözümüne katılmak da demokratik yaşamın temelidir.

Bizim belli görevlerimiz olduğu gibi, ülkemizde işleyişin devam edebilmesi için farklı sorunların çözümüne yardımcı olacak merkezi yönetim birimleri vardır. Devletin yönetimi; **merkezi yönetim** ve **yerinden yönetim** olmak üzere ikiye ayrılır.

Ülkemizde devletin yönetim yapısı yasalarla belirlenmiştir.

MERKEZİ YÖNETİM:

Merkezi yönetim, devlet işlerinin başkentten yönetildiği idari sistemdir. Ülkemizin başkenti Ankara'dır. Bu nedenle ülkemizin merkezi yönetim birimleri Ankara'da bulunur.

Ülkemizde merkezi yönetimin başında **Cumhurbaşkanı**, **Başbakan** ve **Bakanlar Kurulu** bulunmaktadır.

Kamber EKİNCİ

~ 74 ~

Cumhurbaşkanı:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk ulusunun birliğini temsil eder. Türkiye Cumhuriyeti'nin içerde ve dışarıda temsilcisidir.

Başbakan:

TBMM üyeleri arasından cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bakanlar Kurulunun (hükümetin) başkanıdır. Bakanlar arasında iş birliğini sağlar.

Bakanlar Kurulu:

Başbakan ve bakanlardan oluşur. Bakanlar Kurulu'na **hükümet** de denir. Bakanlar, başında bulundukları bakanlıkların en yüksek yöneticileridir.

Bakanların listesi, Başbakan tarafından milletvekilleri arasından oluşturulur. Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanı'nın onayından sonra göreve başlar.

Bakanlar Kurulu, çalışmalarında TBMM'ye karşı sorumludurlar.

YAŞADIĞIMIZ YERİN YÖNETİMİ:

Ülkemiz, devletin kamu hizmetlerini her yere daha rahat götürebilmesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla il ve ilçelere ayrılmıştır. **Türkiye'de 81 ile bağlı olan toplam 923 ilçe bulunmaktadır.**

İL YÖNETİMİ:

İllerde merkezi yönetimin temsilcisi validir. İlçelerde kaymakamdır. Bulundukları yeri devlet adına yönetirler. İl ve ilçelerin sınırları içinde bulunan köylerden hem valiler hem de kaymakamlar sorumludur.

Her bakanlığın il ve ilçelerde müdürlükleri, müdürleri, kamu hizmetlerini yürütecek daire ve kurumları vardır. Merkezde, ilde ve ilçede bulunan bu kamu görevlileri bakan adına çalışırlar. Bakanlığın çıkardığı yasa ve yönetmelikleri uygularlar.

İller yasa ile kurulur. **İl yönetimi üç bölümden oluşur.**

Bunlar;

- Vali,
- İl yönetim başkanları,
- İl İdare Kurulu'dur.

Vali:

İlde yönetimin başıdır. Aynı zamanda ilde devletin, hükümetin yani bakanlıkların temsilcisidir. Bakanlar Kurulu kararı ve cumhurbaşkanının onayı ile atanır.

- ❖ İlde yasaları ve hükümet emirlerini uygular.
- ❖ İl merkezi yönetimi içindeki kuruluşlar arasında iş birliğini sağlar.

İl Yönetim Başkanları: İllerde bakanlıklara bağlı il örgütleri kurulur. Bunlar il müdürlükleri biçimindedir. Görevlerinden dolayı valiye karşı sorumludurlar. Merkezle olan yazışmalarını vali kanalıyla yaparlar.

Bu müdürlüklerden bazıları şunlardır:

- Milli eğitim Müdürlüğü,
- Sağlık Müdürlüğü,
- Emniyet Müdürlüğü,
- Tarım İl Müdürlüğü gibi.

**İstanbul
İl Milli Eğitim Müdürlüğü**

İl İdare Kurulu:

İl idare kurulu; yönetsel alanda valiye yardımcı kuruluştur. Danışma niteliğindeki görevleri yerine getirir.

İLÇE YÖNETİMİ:

İlçeler illere bağlı idari birimlerdir. İlçe yönetimin başında **kaymakam** bulunur. Valiye bağlı olarak görev yapar. Kaymakam, yasalarla kendine verilen görevleri yerine getirir. Kendisine bağlı kuruluşları denetler, bunlar arasında iş birliği sağlar.

Askeri kuruluşlar ve yargı kuruluşları kaymakamın denetimi dışındadır.

Kaymakamın görevlendirilmesi, İç İşleri Bakanlığı ve cumhurbaşkanının onayı ile gerçekleşir.

Bucak Yönetimi:

Bucak: Coğrafya, ekonomi, güvenlik ve mahalli hizmetler bakımından aralarında ilişki bulunan kasaba ve köylerden meydana gelen yönetim birimlerine bucak denir.

Bucak müdürleri tarafından yönetilir. İç İşleri Bakanlığı tarafından atanır.

YEREL YÖNETİMLER:

İllerde, ilçelerde ve köylerde yaşayanlara o bölgelerin gerektirdiği bazı hizmetlerin götürülmesini sağlamak amacı ile kurulan yönetim örgütlerine yerel yönetimler denir.

Belediye Yönetimi:

Nüfusu 2000'in üzerinde olan yerler ile nüfuslarına bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere hükümet kararıyla kurulmuş yerel yönetim birimidir. Bir şehrin belediye başkanı o şehirde oturan insanlar tarafından seçilir. Toplam nüfusu 750.000 üzerinde olan şehirler büyükşehir belediyesi statüsünde yer alır.

İl Özel İdaresi:

İlin yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuştur. Bu hizmetlere mali gücü oranında katkıda bulunur. İl özel idare müdürü, özel idareyi vali adına yönetir.

Köy Yönetimi:

Köy, en küçük yönetim birimleridir.

Köy yönetiminin başında **muhtar** bulunur. Muhtar yerel seçimlerle belirlenir. Devletin kendisine verdiği görevleri yapar.

ULUSAL EGEMENLİK VE ULUSAL BAĞIMSIZLIK:

Ulus, millet demektir. **Egemenlik** ise devlet yönetme gücüdür. Bir devletin yasama, yürütme ve yargı güçleri ile silahlı güçlerinin tümüdür. Egemenlik tüm bu güçleri kullanabilme, emretme ve emirlerini yerine getirebilme gücüdür. **Egemenlik**, bir milletin geleceği ile ilgili son sözü söyleme ve son kararı verebilme yetkisi ve gücüdür.

Ulusal Egemenlik ise devlet yönetme gücünün millete(ulusa) ait olmasıdır. Devleti yönetme yetkisine sahip olanların(devlet yöneticilerinin), bu yetkiyi ulustan almalarıdır. Devleti yönetecek kişilerin, millet tarafından seçilmesi demektir.

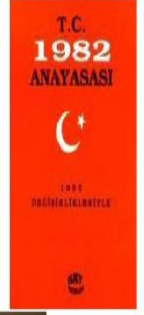
Ulusal bağımsızlık; başka devletlerin sömürgesi olmamak, hür yaşamak demektir.

BAĞIMSIZLIK SEMBOLLERİMİZ:

Bir ülkenin özgür ve bağımsız olduğunu gösteren çeşitli semboller vardır. Bu semboller değerlidir. Devletler için çok önemlidir. Özgür bir şekilde yaşamımızı sürdürebilmek için onları korumalı ve saygı göstermeliyiz.

Devletimizin bağımsızlık sembolleri şunlardır:

- Bayrağımız,
- İstiklal Marşımız,
- Atatürk ve Anıtkabir,
- Dilimiz,
- Cumhurbaşkanlığı Forsu,
- Başkentimiz,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi,
- Türk Lirası (Paramız)
- Anayasamız,
- Milli Takımlarımız, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız

Bayrağımız:

- Ülkemizin en önemli bağımsızlık sembolüdür. Rengini vatan için can veren şehitlerimizin kanından alan bayrağımız bizim için çok kutsaldır.
- Bayrağımızdaki **ay** bağımsızlığın, **yıldız** da şehitlerimizin simgesidir.
- Bayrağımızdaki **kırmızı renk** eski Türk geleneklerine göre hâkimiyeti anlatır.
- **Beyaz renk** güç, ululuk ve adaletin yanında temizliği de ifade eder.
- Bayrağımızın resmi şekli 29 Mayıs 1936 yılında çıkarılan "Bayrak Kanunu" ile belirlenmiştir.

İstiklâl Marşımız:

- İstiklal Marşımız da bayrağımız gibi ulusal egemenlik sembollerindedir. İstiklal Marşı'mızın yazarı Mehmet Akif ERSOY'dur.
- Marşı'mız TBMM tarafından 12 Mart 1921 tarihinde kabul edilmiştir. Törenlerde söylediğimiz şekliyle 1930 yılında Osman Zeki ÜNGÖR tarafından bestelenmiştir.
- Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı her Türk'ün milli görevidir.

Kamber EKİNCİ

~ 79 ~

Atatürk ve Anıtkabir:

- Türk milletin bağımsız ve egemen bir ulus olmasında en büyük pay Atatürk' ündür. Bu nedenle Atatürk ve anıtkabir bağımsızlık sembollerimizdendir.

Cumhurbaşkanlığı Forsu:

Ülkemizin birliğini temsil eden cumhurbaşkanlığı forsu da ulusal egemenlik sembollerimizdendir.

Cumhurbaşkanlığı Forsu; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın ikametgâhında, ziyareti süresince bulunduğu yerde, bayrak direğine çekilir, gece ve gündüz çekili kalır.

Cumhurbaşkanlığı Forsundaki 16 yıldız; Türklerin tarihte kurduğu devletleri temsil eder.

Başkentimiz:

Bağımsız her ülkenin bir başkenti vardır. Türkiye'nin başkenti Ankara'dır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi:

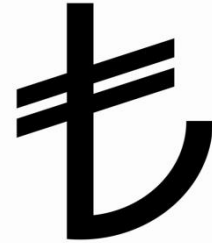
Milli Mücadele sırasında 23 Nisan 1920'de açılan TBMM, ülkemiz için ulusal egemenlik sembolümüzdür.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Paramız (Türk Lirası):

Ülkelerin bağımsızlık sembollerinden biri de paradır. Paralarda bir takım semboller ve kültürel öğeler bulunur. Paralar bu özellikleriyle ulusal egemenlik sembolü kabul edilir.

Ülkemizin para birimi Türk Lirasıdır.

Kamber EKİNCİ

~ 80 ~

Dilimiz:

Bağımsız olan her ülke yazışmalarını belli bir dil ile yapar. Ülkemizde resmi dil Türkçe'dir. Bu nedenle Türkçemiz de egemenlik sembollerimizdendir.

Anayasamız:

Uluslar kendi değerlerini barındıran anayasalar yaparlar. Anayasa, milletin ideal yaşam tarzını yansıtır. Bu yönüyle de anayasa bağımsızlığı simgeler. T.C Anayasası milletimizin egemenlik sembollerimizdendir.

Milli Takımlarımız:

Ülkemizin dünya devletleri karşısında temsil eden milli takımlarımız da egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizdendir.

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız:

TBMM'nin açıldığı gün olması ve millet egemenliğinin gerçekleşmesi yolunda atılmış en önemli gün olduğu için ulusal egemenlik sembollerimizdendir.

8. ÜNİTE: HEPİMİZİN DÜNYASI

DÜNYA ÇOCUKLARI

Çocuklar toplumun geleceği ve yeryüzünün neşe kaynağıdır. Yeryüzünde yedi kıta üzerinde milyarlarca çocuk yaşar. Her çocuğun yaşadığı ülkenin şartlarına göre yaşam biçimi, konuştuğu dil, gelenek ve görenekleri

farklı farklıdır. Deri rengi farklı, kişilikleri farklı farklıdır.

Dünyanın farklı yerlerinde yaşasalar da, değişik kültürlerle sahip olsalar da **bütün çocukların bazı ortak özellikleri vardır:**

Bütün çocuklar oyundan ve oyuncaklardan hoşlanır. Erkek çocukların çoğu futbol, basketbol gibi hareketli sporlardan hoşlanır. Kızlar ise ip atlamaktan, bebekleriyle oynamaktan hoşlanır.

Dünyayı tüm ülkelerinde çocuklar tanımayı, arkadaşlarıyla gezi etkinliklerine katılmayı severler. Bir parka gidip salıncaklara binmekten, kaydırakta kaymaktan bütün çocuklar zevk alır.

Çocukların sevdikleri yiyecekler de birbirine çok benzer. Şekere, çikolataya, dondurmaya bütün çocuklar bayılır.

Kız olsun, erkek olsun bütün çocuklar çizgi film izlemeyi, bilgisayar oyunları oynamayı severler.

Bütün çocuklar resimli kitapları, çizgi romanları severek okurlar.

Çocukların ortak özellikleri olduğu gibi ilgi alanlarında da benzerlik görülebilir. Örneğin, bilime ilgi duymak, araştırma, koleksiyon yapmayı sevmek, dans etmek, bir enstrüman çalmak gibi.

Çocuk olmaktan dolayı ama en önemlisi insan olduğumuz için pek çok ortak özelliğimiz vardır.

Farklı milletlerden, farklı kültürlerden de olsa tüm dünya çocuklarının ortak özelliklerinden biri de oyun oynamaktır. Hatta çocuklar; birbirlerinin dilini bilmeseler bile oyun oynayabilmektedirler.

Oyun, çocukların gelişmesi ve kişilik kazanması için sevgiden sonra gelen ikinci en önemli ruhsal besindir.

Çocuğun oyun oynaması, onun gelişimi açısından çok önemlidir. Çocuk oynadıkça duyuları keskinleşir, yetenekleri serpilir, becerisi artar. Çünkü oyun çocuğun en önemli doğal öğrenme ortamıdır.

Dünya'nın neresinde olursa olsun, tüm çocuklar;

® Sevmeyi ve sevilmeyi, ® Korunmayı, ® Sağlıklı bir şekilde bakılıp büyütülmeyi, hak eder ve ister.

Tüm çocukların en büyük ortak özelliği ise sevgiye, ilgiye, bakıma, korunmaya, paylaşma ve sosyalleşmeye olan ihtiyaçlarıdır.

ÜLKELER VE EKONOMİK ALIŞVERİŞ:

Mal hizmetlerin alınıp satılması alışveriş olarak adlandırabiliriz. Alışverişlere ekonomik faaliyetlerdir. Ekonomik faaliyetler kişiler arasında yapılabildiği gibi ülkeler arasında da yapılabilir.

Ülkeler, ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparlar. Bazı ürünlerin üretimi yetersiz kaldığında bu ihtiyaçlarını diğer ülkelerden karşılarlar. Böylece ülkeler arasında ekonomik alışveriş oluşur. Satın

aldığımız bazı ürünlerin etiketlerinde "Made in Taiwan", "Made in Japon" gibi ifadeler görürüz. Bunlar, o malın nerede üretildiğini belirten ifadelerdir.

Ticaret: Bir ürün ya da hizmetin alınması ya da satılması yoluyla ekonomik etkinliklere **ticaret** denir. Farklı ülkelerdeki insanların birbirleriyle ticaret yapmasına **dış ticaret** denir. Ülke içerisinde yapılan ekonomik faaliyetlere ise, **iç ticaret** denilmektedir.

İHRACAT:

Bir ülke ürettiği ürünlerin fazlasını başka ülkelere satır. Buna **ihracat** denir. Dünya ihracat listelerinde Türkiye 33. en büyük ihracatçı konumunda yer alıyor. Bu listede Almanya 1,36 trilyon dolarlık ihracatıyla başı çekerken onu Çin, ABD ve Japonya takip etmektedir.

Başlıca İhraç Ettiklerimiz:

Toplam ihracatımızın yaklaşık %40'ını oluşturan ilk 7 ülke şunlardır:

- Almanya,
- İngiltere,
- İtalya,
- Fransa,
- Rusya
- İspanya
- ABD

Kamber EKİNCİ

~ 83 ~

İTHALAT:

Bir ürünü, ham maddeyi veya hizmeti başka bir ülkeden satın alma işine "ithalat" denir.

Ülkeler şu nedenlerden dolayı ithalat yaparlar:

Satın alınan ürün ya da ham madde o ülkede hiç üretilmiyor ya da bulunmuyor olabilir.

Var olan kaynaklar, ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmayabilir.

Dışarıdan alındığında daha ucuza mal olabilir ya da daha kârlı olabilir.

Başlıca İthal Ettiklerimiz:

İthalatımızda İlk Ona Giren Ülkeler: Almanya, İtalya, Rusya, Fransa, İngiltere, ABD, İsviçre, Çin, İspanya, İsrail'dir.

Türkiye'nin dış ticaretinde ithalat daha fazla yapılmaktadır. İthalatta en çok sanayi ürünleri satın alınır. Ülkemiz bir tarım ülkesi olduğundan en az tarım ürünü ithal edilir. Türkiye'nin en fazla ithalat ve ihracat yaptığı ülkelerin başında Almanya gelir.

Ülkelerin ithalat ve ihracatları üretimleriyle, üretimleri de iklim, yer şekilleri ve var olan kaynaklarıyla ilişkilidir. Örneğin buğdayın yetişmediği bir ülkenin buğday ihracatı yapması söz konusu olmaz. Aksine böyle bir ülkede buğday ithalatına ihtiyaç duyulabilir; ihtiyaç fazlasın ürünlerin de talep ölçüsünde ihracatı yapılır. Türkiye, uluslar arası ekonomik faaliyetlerin çok yoğun olduğu bir ülkedir. Ülkemizin diğer ülkelere daha çok tarım ve hazır giyim ürünleri ihraç ettiğini, özellikle de hemen hemen her ülkeye fındık satmaktadır. Diğer ülkelerden ise petrol, ecza ürünleri, sanayide kullanılacak makine ve teknolojik ürünler almaktadır.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE ULAŞIM

Eski dönemlerde ülkeler arası ticaret genellikle hayvanlarla ve küçük gemilerle yapılıyordu. Hayvanlara ve gemilere yüklenen mallar, haftalarca süren yolculuktan sonra atılacağı ülkeye ulaştırılıyordu. Ayrıca haberleşme(iletişim) araçları da henüz gelişmediği için yolculardan uzun bir süre haber alınamıyordu.

Zamanla gemiler büyüdü, hızlandı, okyanuslara ve büyük dalgalara dayanıklı hale geldi.

Demir yolu ulaşımının başlaması ve gelişmesi ile ülkeler arası ticari taşımacılığında büyük kolaylıklar sağlandı. Böylece ülkeler arası ticaret daha kolay, daha hızlı, daha az tehlikeli hatta daha kazançlı hale geldi.

Günümüzde iletişim ve ulaşım teknolojisinin hızla gelişmesi ülkeler arası ekonomik ilişkileri olumlu yönde etkilemiştir. Uçak, tren, gemilerle taşımacılık ve ulaşım alanlarında ortaya çıkan sorunlar en aza indirilmiştir. Zamandan tasarruf edilerek daha fazla miktarda ürün taşınmaktadır.

Bir yerden bir yere ticari mal taşımak için en çok uçak, gemi, tren, tır ve kamyon kullanılır. Zamanla bu ulaşım araçları gelişerek daha hızlı ve daha çok yük taşıyabilir hâle gelmişlerdir. Eskiden onlarca at arabasının taşıyabildiği yükü, bugün bir tır tek başına taşıyabilmektedir.

Ulaşım araçlarından bir defada en çok yük taşıyabilen gemilerdir. Gemilere yüklenen "konteynır"lar gemiden indirilip tırlara yüklendikten sonra gideceği yere karayoluyla ulaştırılmaktadır.

İnsanlar birbirleriyle iletişime geçmeden ticaret de yapamazlar. Yurtdışından mal almak veya yurtdışına mal satmak isteyen bir kimse öncelikle karşısındaki kişiyle iletişime geçmelidir.

Haberleşme teknolojisinin gelişmesiyle ülkeler arası uzaklığın önemi azalmış, iletişim kolaylaşmıştır. Televizyon ve internette yayınlanan reklâmlar sayesinde üretilen ürünler tüm dünyada daha kolay tanıtılmaktadır.

Ülkeler ürünlerini internet siteleri üzerinden satabilmektedirler. İnternet, uydu sistemleri, faks, telefon vb, iletişim araçları ticaretin artmasını, hızlanmasını sağlamıştır.

ORTAK MİRAS ÖGELERİ

Miras, bir neslin kendisinden sonra gelecek kuşaklar bıraktığı her şeydir.

Ortak Miras: İnsanlığın kuşaktan kuşağa bıraktığı maddi ve manevi değerlerin tümüne **ortak miras** denir.

Düşünce, edebiyat, sanat, bilim, teknoloji, mimari gibi maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu ürünler bütün inanlar için anlamlıdır ve bu nedenle de insanlığın ortak mirası olarak kabul edilirler.

Bu bırakılan öğelerin bir kısmı insan emeğiyle yapılmış eserler, bazıları ise doğal olarak oluşan eserlerdir.

Doğal Varlıklarımızın Bazıları:

^ Kapadokya, ^ Damlatış Mağarası, ^ Ölüdeniz, ^ Manyas Kuş Cenneti'dir.

İnsan Yapımı Varlıklarımızdan Bazıları:

^ Aspendos, ^ Topkapı Sarayı, ^ Ayasofya, ^ Nemrut'tur.

Ortak Mirasın Özellikleri:

Ortak miras, tüm insanların binlerce yıl süresince oluşturduğu birikimlerdir. Ortak miras, tek bir ulusa ait değildir, tüm insanlığın malıdır. Ortak mirasa katkıda bulunmak, tüm insanlığın yararınadır.

Her insan ve millet ortak mirasın ürünlerinden yararlanma hakkına sahiptir. Ortak mirası korumak ve yeni katkılar sağlamak tüm insanlığın görevidir.

Ortak Mirasın Korunması: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü **UNESCO** 1972'de kabul edilen bir anlaşmayla dünyanın korunması gereken kültürel ve doğal varlıkları için bir "**Dünya Mirası Listesi**" oluşturdu. Anlaşma, bu listeye alınan kültür hazineleri veya doğal alanların uluslar arası işbirliği yoluyla, sıkı kurallar altında, bulunduğu ülke hükümeti tarafından korunmasını öngörüyor. Kültürel Miras Alanları: Tarihi binalar, arkeolojik alanlar, anıtsal heykeller veya tablolar olabileceği gibi bütünüyle bir kent veya kentin belirli bir alanı da olabilir. Doğal Miras Alanları: Benzersiz güzellikleri olan bölgeler, dünyada türleri tehlike altında bulunan bitki ve hayvan varlıklarının yaşadıkları yerlerdir. Hem doğal hem kültürel yerler yan yana olduğu bölgeler de karma miras alanlarıdır.

2015 yılı itibariyle Dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kayıtlı 1031 kültürel ve doğal varlık bulunmakta olup bunların 802 tanesi kültürel, 197 tanesi doğal, 32 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıktır.

Ülkemizin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında yürüttüğü çalışmalar neticesinde bugüne kadar UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 2014 yılında 13 adet varlığımız 2015 yılında Diyarbakır Surları ve Hevsel Bahçeleri ile Efes Antik Kenti'nin listeye dahil olmasıyla 15'e çıkmıştır.

Dünyanın Yedi Harikası

Ortak miras öğelerinden bazıları tüm ülkeler tarafından "Dünyanın Yedi Harikası" olarak kabul edilmiştir. Dünyanın yedi harikasını inceleyelim:

Babil'in Asma Bahçeleri Dünya'nın yedi harikasından biridir. Bugünkü Irak'ın güneyinde bulunan ve döneminde Babil uygarlığının başkenti olan Babil kentindeki kraliyet sarayındaki bahçelerden oluşur. Babil'in Asma Bahçeleri, bir dizi tapınağın teraslarında kurulmuş olan çatı bahçeleriydi. Bu bahçeler, kurulan bir sistemle, Fırat Nehri'nin suyu bu bahçelere pompalanarak yapılıyordu.

Bahçeler, Kral II. Nabukadnezar tarafından yaptırıldı.

Efsaneye göre, II. Nabukadnezar bu bahçeleri, Asur Kralı III. Adadnirari'nin annesi olan Kraliçe Sammu-

Ramat'ı veya anavatanını ve yeşilliği özleyen Medialı karısı Amystis'i avutmak için yapmıştı. Babil'in Asma bahçelerinin günümüze gelen kesin izleri yoktur. Fakat, bölgede araştırma yapan arkeologlar, Babil'deki sarayın kuzeydoğusunda görünüşü garip olan temel ve tonozlar buldular. Bunların Babil'in Asma Bahçelerine ait olduğu düşünülmektedir. Babil'in Asma Bahçeleri, klasik yazarlar tarafından ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Günümüzde bu tanımlara göre çizilen resimler bulunmaktadır.

İskenderiye Feneri Mısır'da Dünyanın yedi harikasından biri olan İskenderiye Feneri, Antik Çağın en ünlü deniz feneridir. Bu fener, daha sonra yapılan tüm fenerlere bir örnek teşkil etmiştir. MÖ 280 yıllarında İskenderiye Limanı'ndaki Pharos Adası'nda Knidoslu Sostratos tarafından yaptırılmıştır.

Fener üç katlı idi. Fenerin alt katının kare, orta katının sekizgen ve üst katının silindirik şeklinde olduğu söylenir. Yüksekliği konusunda anlatılanlar değişiktir; bazılarının söylediklerine bakılırsa 180 metreydi. Tepesinde, İskenderiye Limanı'na giren gemilere yol gösteren bir ışık yanardı. Fener, 1375'te olan bir deprem sonucu yıkıldı.

Mısır Piramitleri

Mısır'da El - Gize yakınlarında bulunan piramit şeklindeki firavun mezarlarıdır. MÖ 2613 -2494 yılları arasında Mısır'da hüküm süren 4. sülale döneminde yaptırılmıştır. Toplam üç tane olan piramitler, dünyanın yedi harikasından biri kabul edilir. Bu piramitlerin adları Keops, Kefren ve Mikerinos'tur. Keops Piramidini, 4. sülalenin ikinci firavunu olan Keops yaptırmıştır. Keops Piramidi, üç piramidin en büyüğü olduğundan Büyük Piramit adıyla da anılır. Kefen piramidini ise, 4. sülalenin dördüncü firavunu olan Kefren tarafından yaptırılmıştır. En son inşa edilmiş olan Mikerinos Piramidini de, 4. sülalenin altıncı firavunu Mikerinos yaptırmıştır. Bu üç firavununun mezarları kendi yaptırıldıkları piramitlerin içindedir. Firavunlar, öldükten sonra bir çok değerli eşyası ile birlikte gömüldüler. Fakat her üç mezarda zaman içinde sürekli yağmalandıklarından, bugün bu eşyaların çoğu bulunamamaktadır.

Eski Yunan tarihçisi Heredots, tam anlamıyla bir teknik ustalık ve mühendislik harikası olan bu piramitlerin yapımının 20 yıl sürdüğünü ve yapımında yaklaşık 100 bin kişinin çalıştığını ileri sürmüştür. Tahminlere göre, Keops piramidi insan elinden çıkan yapıtların en büyüğüdür. Bu görkemli yapı için her biri ortalama 2,5 ton ağırlığında yaklaşık 2,3 milyon blok taş kullanılmıştır.

Bu üç piramidin araziye yerleştirilmelerinde kullanılan geometri bilgisi, taşların kesimindeki titizlik, yapının dev boyutu, kullanılan taşların ağırlığı ve piramitlerin yapıldığı dönemdeki koşullar düşünüldüğünde ortaya çıkan birçok soru bugün hâlâ çözülememiştir. Ağır yükleri kaldırmak için kullanılan makaralı halat sistemini bilmeyen Eski Mısırlıların, piramitleri nasıl inşa ettiklerine dair ortaya atılan düşüncelerden en inandırıcı olanı, piramitle birlikte yükselen, tuğla, toprak ve kumdan yapılmış rampalar yaparak taş blokları bunların üstünde kızaklar, silindirik takozlar ve manivelalar aracılığı ile çektikleridir.

Mısır Piramitleri, henüz sırları çözülmemiş olarak, güzellikleriyle insanı büyüleyici güzelliktedir.

Rodos Heykeli

Dünyanın yedi harikasından biri olan Rodos Heykeli, Güneş tanrısı Helios'un tunçtan yapılma dev heykelidir. Heykel, Lindoslu Khares tarafından Rodos Limanı'nın ağzına yapılmıştır.

Orta Çağ'dan kalan bir inanca göre heykelin bacakları arasından gemiler geçiyordu. Fakat bu teknik olarak olanaksızdır. Yaklaşık olarak 32 metre yüksekliğinde olan Rodos Heykeli, MÖ 305-MÖ304 yılları arasında kuşatma altında bulunan Rodos'un kuşatmadan kurtulması anısına yapılmıştır. Heykel, kuşatmadan kalan tunç gereç ve silahların eritilmesiyle yapılmıştır. Rodos Heykeli, MÖ 280'den 225'e kadar, gemicilere karayı gösteren bir işaret görevini gördü, daha sonra adayı sarsan bir deprem sonucu yıkıldı.

Zeus Heykeli

Dünyanın yedi harikasından biri olan Zeus Heykeli, Yunanistan'da Olympia kentindeki Zeus Tapınağı için yaptırılmıştır. 12 metre yüksekliğindeki görkemli heykel, MÖ 430'larda büyük Yunan heykeltisi Pheidias tarafından sekiz yılda yapılmıştır.

Dev bir sandalyeye oturmuş olan Zeus heykelinin sağ elinde bir Nike heykeli, sol elinde ise üstüne kartal konmuş bir asa vardı. Heykelin giysileri altın, bedeni fil dişi ve gözleri değerli taşlardan yapılmıştı. Günümüze hiçbir kopyası ulaşmayan heykelin, MS 426 yılında Zeus tapınağının yıkılması sırasında ya da bu olaydan 50 yıl sonra Konstantinopolis'teki (İstanbul) bir yangında yok olduğu düşünülmektedir.

Mauselion

Dünyanın yedi harikasından biri olan Mauselion, MÖ 353 yılında ölen Karya Kralı Mausolos için Halikarnas'ta (Bodrum) yaptırılan anıt mezardır. Mauselion, Kral Mausolos'un Kraliçe Artemisia tarafından yaptırılmıştır. Mezarın yapımında dönemin en önemli mimar ve heykeltçileri çalışmıştır.

Bugün büyük anıt mezarlar için kullanılan "mozole" sözcüğü Mausolos'un Halikarnas'taki bu anıt mezarından gelmektedir. Mezar, 15. yüzyıldan önce bir deprem sonucu yıkılmıştır.

Daha sonra, bugünkü Bodrum Kalesi'ni yapanlar,

mezarın kalıntılarını kullanmışlardır.

Artemis Tapınağı

İzmir yakınlarındaki Ephesos'ta bulunan dünyanın yedi harikasından biridir. MÖ.560-50 yılları arasında Lidya Kralı Kroisos tarafından ion düzeninde yaptırıldı. Tapınak MÖ 356 yılında bir deli tarafından yakıldı. Bunun üzerine, yanan tapınağın temelleri üzerine yeniden inşa edilmeye başlandı ve MÖ 344 - 250 yılları

arasında tamamlandı. Artemis tapınağı, o güne kadar yapılan Yunan tapınaklarının en büyüğüdü. Zemini bataklık olduğundan tapınak, 3 m yüksekliğindeki 13 basamaklı kaide üstüne oturtuldu. Tümüyle mermerden yapılan tapındaki heykeller tam bir şaheser niteliğindedir. MÖ 262 yılında bir istilâcı tarafından yıkıldı fakat tekrar onarılmadı.

Tapınağın ilginç özelliklerinden biri de bir banka gibi görev yapmasıydı.

Tapınağa armağan edilen ya da emanet olarak bırakılan değerli eşyaları kabul etme, tapınak bütçesinden kredi verme gibi görevleri Başrahip Megabysos üstlenmişti. Artemis Tapınağının birtakım ayrıcalıkları da vardı. Bunlardan en önemlisi, tapınağa sığınıldığında burada kaldığı sürece dokunulmazlık hakkının tanınmasıydı. Bu durum pek çok suçlunun tapınakta toplanmasına neden olmuştur.

Dünyanın yedi harikasından, günümüze sadece Mısır piramitleri kalabilmiştir. Diğer altı harika ise savaş, deprem ve yangın gibi sebeplerden dolayı yok olmuş, günümüze ulaşamamıştır.

DÜNYANIN YENİ YEDİ HARİKASI

İsviçre merkezli New7Wonders Vakfı, dünyanın yeni 7 harikasını belirlemek için başlattığı 21 finalist eser katıldı. Dünyanın dört bir yanından yaklaşık 100 milyon kişi cep telefonu ve yeni yedi harika adlı internet sitesinde 6 yıl boyunca oy kullanarak dünyanın yeni yedi harikasını seçti.

Cep telefonu ve internet oylarıyla belirlenen dünyanın yeni 7 harikası şunlardır:

- 1- Ürdün'deki Petra Antik Kenti,
- 2- Çin Seddi,
- 3- Brezilya'daki Kurtarıcı İsa heykeli,
- 4- Peru'daki Machu Picchu Antik Kenti,
- 5- Meksika'daki Chichen Itza Piramidi,
- 6- İtalya'nın Roma kentindeki Kolezyum,
- 7- Hindistan'daki Taç Mahal

Dünyaca bilinen ve birçoğu UNESCO'nun dünya ortak mirası listesinde yer alan bazı eserler şunlardır:

Çin Seddi(Çin):

Milattan önce 300'lü yıllarda yapılan ve uzaydan görülen insan yapımı tek eser olan Çin Seddi 3000 km uzunluğunda bir settir. Çin'in kuzeybatısı boyunca uzanan set dünyanın en iyi savunma duvarıdır.

Özgürlük Anıtı (ABD):

Fransızların hediyesi olan, New York'ta 1886 yılında dikilen anıt heykel, sağ elinde bir meşale, sol elinde ise tablet bulunmaktadır. Tabletin üstünde 4 Temmuz 1776 tarihi (Amerika Bağımsızlık Bildirgesi'nin yayınlandığı tarih) yazılıdır. Heykelin başındaki tacın 7 sivri ucu, 7 kıtayı veya 7 denizi simgeler. Heykelin yüksekliği 46 m, kaidesi ile beraber 93 metredir.

Pisa Kulesi(İtalya):

İtalya'nın kuzeyindeki Pisa şehrinde yer alan ve 1100'lü yıllarında yapılan şehir katedralinin çan kulesi, üst üste bindirilmiş yuvarlak 6 sütun dizisinden meydana gelmiştir. 56 metre yüksekliktedir. Üzerine, 294 basamaklı bir merdivenle çıkılır.

Tac Mahal (Hindistan)

1652 yılında Hindistan'da hüküm sürmüş Cihan Şah'ın eşi anısına yaptırdığı anıtsal yapıdır. Dünyaca aşk için dikilmiş en büyük ve en güzel anıt olarak kabul edilen bir mezar anıtıdır.

ORTAK MİRAS VE TURİZM:

İnsanların başka yerleri görmek, tanımak, dinlenmek, eğlenmek, spor ve alışveriş yapmak için yaptıkları gezilere **turizm** denir. Geziyi yapan kişilerde de **turist** denir.

Turizm sadece yabancı ülkelerden ülkemize yapılmaz. Kendi vatandaşlarımızın ülkemizi gezmesi **iç turizm** demektir. Başka ülkelere gidilmesi veya gelmesi durumuna da **dış turizm** denir.

Ülkelerin tanıtılmasında, toplumlar arası ilişkilerin gelişmesinde, önyargıların ve yanlış anlaşılımların ortadan kaldırılmasında ve dünya barışının sağlanmasında turizmin önemi büyüktür.

Turizm, bacasız fabrika gibidir. Çevreye ve doğaya zarar vermeden en iyi geliri elde etme yollarından biridir. Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelerin turizmden kazandıkları parlar milli gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Ülkemizi tercih eden turistleri ülkelere göre sıraladığımızda birinci sırada **Almanları**, ikinci sırada **Rusları** görüyoruz.

Bir turist bir ülkeye seyahat ettiğinde turistik eserleri gezerken o ülkenin insanlarını ve kültürünü de tanır. Turizm sayesinde insanlar birbirlerini tanır, karşılıklı olarak birbirlerine saygı ve sevgi duyarlar. Değişik ülke insanları

arasındaki yakınlaşma, birbirlerini tanımalarına neden olur. Böylelikle ülkeler arasında dostluk köprüleri kurulur.

Şenlikler, festivaller, yarışmalar ülkelerin tarihi zenginlikleri ile doğal güzelliklerinin ve kültürel özelliklerinin tanıtılmasında çok büyük bir öneme sahiptir.